

Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет
Факультет бізнесу та права
Кафедра економіки

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «БАКАЛАВР»

Аналіз та оцінка ефективності використання виробничих ресурсів
підприємства (на матеріалах ТзОВ «Імперія жирів»)

спеціальність 051 Економіка

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма «Економіка»

(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
Групи ЕК-41
ЧОРНОБАЙ Юрій Олександрович

(підпис)

Керівник:
К.е.н., доцент
Гордійчук Антоніна Іванівна

(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 20__ р.
Доктор філософії (PhD), старший викладач
Гарант освітньої програми:
Косінський Петро Миколайович

(підпис)

Луцьк – 2023 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет бізнесу та праваКафедра економікиСтупінь вищої освіти: бакалаврГалузь знань: 05 Соціальні та поведінкові наукиСпеціальність: 051 ЕкономікаОсвітня програма: «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки
проф. Шубалий О.М.

«___» _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ЧОРНОБАЮ Юрію Олександровичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи

Аналіз та оцінка ефективності використання виробничих ресурсів підприємства (на матеріалах ТзОВ «Імперія жирів»)

Керівник роботи: Гордійчук А.І.

затверджені наказом закладу вищої освіти від «___» _____ 202__ р. №___

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи «10» червня 2023 р.

3. Вихідні дані до роботи спеціалізована література з питань формування і використання виробничих ресурсів на підприємствах, зокрема законодавчі і нормативні акти, наукова періодика, а також посібники, монографії і навчальні підручники, фахові наукові журнали і збірники, матеріали наукових конференцій, що відповідають темі і змісту даної роботи, статичні дані ТзОВ «Імперія жирів», інша дотична інформація з глобальної мережі Інтернет.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):

*ВСТУП**РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА**РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ТЗОВ «ІМПЕРІЯ ЖИРІВ»**ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ. ДОДАТКИ.*

5. Перелік графічного (ілюстративного) матеріалу:

1. Види виробничих ресурсів

2. Структура виробничих ресурсів підприємства

3. Риси виробничих ресурсів підприємства

4. Основні економічні показники діяльності ТзОВ «Імперія жирів»

5. Аналіз зміни структури трудових ресурсів ТзОВ «Імперія жирів»

6. Результати факторного аналізу зміни матеріаломісткості продукції

7. Динаміка загальних показників ефективності використання виробничих ресурсів

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>1 розділ</i>	<i>Гордійчук А.І.</i>		
<i>2 розділ</i>	<i>Гордійчук А.І.</i>		
<i>Висновки та пропозиції</i>	<i>Гордійчук А.І.</i>		

7. Дата видачі завдання «30» вересня 2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи бакалавра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	<i>Обґрунтування теми</i>	<i>до 30.09.2022</i>	
2.	<i>Огляд літератури із досліджуваної проблеми</i>	<i>до 31.10.2022</i>	
3.	<i>1 розділ</i>	<i>до 30.12.2022</i>	
4.	<i>2 розділ</i>	<i>до 15.04.2023</i>	
5.	<i>Висновки та пропозиції</i>	<i>до 20.05.2023</i>	
6.	<i>Формування списку використаних джерел</i>	<i>до 25.05.2023</i>	
7.	<i>Формування додатків</i>	<i>до 27.05.2023</i>	
8.	<i>Оформлення ілюстративного матеріалу</i>	<i>до 31.06.2023</i>	
9.	<i>Нормоконтроль</i>	<i>до 01.06.2023</i>	
10.	<i>Інструментальна перевірка на академічний плагіат</i>	<i>до 03.06.2023</i>	
11.	<i>Представлення кваліфікаційної роботи бакалавра до захисту</i>	<i>до 10.06.2023</i>	

Здобувач вищої освіти

_____ (Чорнобай Ю.О.)
(підпис) (прізвище, ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (Гордійчук А.І.)
(підпис) (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Чорнобай Ю.О. Аналіз та оцінка ефективності використання виробничих ресурсів підприємства (на матеріалах ТзОВ «Імперія жирів»). – Кваліфікаційна робота бакалавра на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота бакалавра за спеціальністю 051 Економіка, освітня програма «Економіка». Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2023.

Мета кваліфікаційної роботи бакалавра полягає в проведенні аналізу та оцінки ефективності використання виробничих ресурсів підприємства на матеріалах ТзОВ «Імперія жирів». Об'єктом дослідження є процес аналізу та оцінки ефективності використання виробничих ресурсів підприємства на прикладі ТзОВ «Імперія жирів». Предметом дослідження є теоретичні і прикладні аспекти аналізу та оцінки ефективності використання виробничих ресурсів виробничого підприємства.

У першому розділі розкрито теоретичні основи дослідження проблем управління виробничими ресурсами підприємства, досліджено зміст та характеристику виробничих ресурсів підприємства; досліджено склад та структура виробничих ресурсів підприємства; розглянуто функції та методи управління виробничими ресурсами.

У другому розділі представлено аналіз та оцінку ефективності використання виробничих ресурсів ТзОВ «Імперія жирів»; представлено загальну характеристику, а також аналіз зміни основних показників роботи підприємства; проведено аналіз зміни кількісних і якісних показників виробничих ресурсів підприємства; проведено узагальнюючу оцінку ефективності використання виробничих ресурсів підприємства.

У висновках і пропозиціях подано узагальнені підсумки проведеного у роботі теоретичного та аналітичного дослідження.

Ключові слова: виробничі ресурси, ефективність, основні фонди, матеріальні ресурси, трудові ресурси.

ANNOTATION

Chornobai Yu.O. Analysis and evaluation of the efficiency of the use of production resources of the enterprise (on materials of LLC "Imperiia zhyriv"). – Manuscript.

Qualification work of bachelor in the specialty 051 Economics, educational program "Economics". Lutsk National Technical University. Luck, 2023.

The purpose of the bachelor's qualification work is to conduct an analysis and evaluation of the efficiency of the use of the company's production resources on the materials of LLC "Imperiia zhyriv". The object of the study is the process of analysis and evaluation of the efficiency of the use of production resources of the enterprise on the example of LLC "Imperiia zhyriv". The subject of the study is the theoretical and applied aspects of the analysis and evaluation of the efficiency of the use of production resources of the production enterprise.

In the first chapter, the theoretical foundations of the study of the problems of managing the company's production resources are revealed, the content and characteristics of the company's production resources are investigated; the composition and structure of the enterprise's production resources were investigated; functions and methods of management of production resources are considered.

The second chapter presents the analysis and evaluation of the efficiency of the use of production resources of the LLC "Imperiia zhyriv"; the general characteristics are presented, as well as the analysis of changes in the main indicators of the enterprise; analysis of changes in quantitative and qualitative indicators of production resources of the enterprise was carried out; a general evaluation of the efficiency of the use of production resources of the enterprise was carried out.

In the conclusions and proposals, the summarized results of the theoretical and analytical research carried out in the work are presented.

Keywords: production resources, efficiency, fixed assets, material resources, labor resources.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	10
1.1. Зміст та характеристика виробничих ресурсів підприємства	10
1.2. Склад та структура виробничих ресурсів підприємства	14
1.3. Функції та методи управління виробничими ресурсами	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ТЗОВ «ІМПЕРІЯ ЖИРІВ»	24
2.1. Загальна характеристика, аналіз зміни основних показників роботи підприємства	24
2.2. Аналіз зміни кількісних і якісних показників виробничих ресурсів підприємства	29
7 2.3. Узагальнююча оцінка ефективності використання виробничих ресурсів підприємства	37
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56
ДОДАТКИ	59

ВСТУП

Актуальність теми. Для того, щоб ефективно функціонувала економічна система підприємства необхідно забезпечити її необхідними ресурсами, які повинні бути якісними відповідно до рівня розвитку сучасних підприємств, а також ефективного поєднуватися у виробничому процесі та приносити прибуток. Саме ресурси і визначають рівень розвитку та формують ресурсний потенціал кожного підприємства. В залежності від побудови виробничого процесу забезпечення ефективного використання виробничих ресурсів є досить важливим завданням для усіх виробничих підприємств.

Дослідженням поняття виробничих ресурсів займалося чимало вітчизняних науковців таких як: Боденчук Л. Б., Чебану М. П., Качан Т. В., Мисюра О. М., Кравцов О. О. Литвин О. М., Артюх М. В., Мармуль Л. О., Кучеренко С. Ю., Леваєва. Л. Ю., Мезенцева Н. М., Павликівська С. Г., Янчиленко Я. О., Нужна С. А., Самарець Н. М., Пахуча Е. В. Шовкун Л. В., Новіков А. О., Захаров І. К. Пілявський В. І.,Постол А. А., Собко Б. Ю., Ложніков О. В., Гойчук М. В.,Трусова Н. В., Гривківська О. В., Мельник Л. В., Мельник Л. М., кожен з яких зробив конкретні пропозиції, щодо раціонального їх використання.

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної роботи бакалавра полягає в проведенні аналізу та оцінки ефективності використання виробничих ресурсів підприємства на матеріалах ТзОВ «Імперія жирів». Досягнення поставленої у роботі мети обумовило необхідність вирішення таких завдань:

- вивчити зміст та характеристику виробничих ресурсів підприємства;
- дослідити склад та структура виробничих ресурсів підприємства;
- розглянути функції та методи управління виробничими ресурсами;
- представити загальну характеристику, а також аналіз зміни основних показників роботи підприємства;
- провести аналіз зміни кількісних і якісних показників виробничих ресурсів підприємства;

– провести узагальнюючу оцінку ефективності використання виробничих ресурсів підприємства;

– обґрунтувати висновки і пропозиції на основі попередніх досліджень.

Об'єктом дослідження є процес аналізу та оцінки ефективності використання виробничих ресурсів підприємства на прикладі ТзОВ «Імперія жирів».

Предметом дослідження є теоретичні і прикладні аспекти аналізу та оцінки ефективності використання виробничих ресурсів виробничого підприємства.

Методи дослідження. При написанні даної роботи використано ряд наукових методів і підходів: системний підхід – для обґрунтування особливостей використання виробничих ресурсів на підприємстві; методи логічного узагальнення – для вивчення сутності виробничих ресурсів та їх особливостей; аналізу та синтезу – для проведення аналіз кількісних і якісних показників виробничих ресурсів підприємства; індукції, дедукції – при представленні характеристики та динаміки основних показників діяльності підприємства; табличний і графічний аналіз – при побудові таблиць і діаграм; програмно-цільовий метод – при пропозицій для напрямів підвищення ефективності використання виробничих ресурсів на підприємстві; факторного економічного аналізу – для проведення факторного аналізу ефективності використання окремих виробничих ресурсів підприємства.

Інформаційною базою дослідження стали: спеціалізована література з питань формування і використання виробничих ресурсів на підприємствах, зокрема законодавчі і нормативні акти, наукова періодика, а також посібники, монографії і навчальні підручники, фахові наукові журнали і збірники, матеріали наукових конференцій, що відповідають темі і змісту даної роботи, статичні дані ТзОВ «Імперія жирів», інша дотична інформація з глобальної мережі Інтернет.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені у роботі підходи до аналізу, оцінки, а також розроблені пропозиції для підвищення

ефективності використання виробничих ресурсів можуть бути використані в господарській діяльності ТзОВ «Імперія жирів» та інших виробничих підприємств харчової промисловості.

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи були апробовані на круглому столі, організованому кафедрою економіки ЛНТУ «Детермінанти відновлення економіки України: національний, регіональний, локальний рівні» (м. Луцьк, 19 травня 2023 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення і практичні результати цього дослідження викладені в одних тезах доповідей круглого столу загальним обсягом 0,1 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається із вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладений на 55 сторінках комп'ютерного тексту, в тому числі 8 рисунків та 11 таблиць. Список використаних джерел складається з 27 найменувань і представлений на 3 сторінках. Робота містить 3 додатки, викладених на 21 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Зміст та характеристика виробничих ресурсів підприємства

На даний час на рику спостерігається нестабільність між попитом та пропозицією на ті чи інші товари та послуги, а це в свою чергу формує зміни в конкурентному середовищі на макро та мікрорівнях. І тому в першу чергу на рівні підприємств варто більше уваги приділяти саме ефективному використанню виробничих ресурсів, а також їхньому управлінню. Що сприятиме ефективному функціонуванню та покращенню конкурентоспроможності підприємств на регіональному ринку.

В той же час в сучасній економіці проблема управління ресурсами є однією з найголовніших. Досить багато уваги з боку науковців приділяється визначенню поняття «ресурси» в дослідженнях увага акцентується саме на дефіциті тих чи інших ресурсів в умовах конкурентної кон'юнктури на ринку товарів та послуг.

Варто відмітити, що природа не здатна в повній мірі надати людям все необхідне і тому людство повинне виробляти той чи інший вид товарів та послуг. Саме виробництво є спільною діяльністю групи людей, яка направлена на задоволення потреб на всіх рівнях ієрархічної структури за Маслоу. Таким чином джерелом для будь якого виробництва є виробничі ресурси, які включають в себе природні, фінансові, людські та духовні можливості населення для створення товарів, надання послуг та інших матеріальних цінностей. На рисунку 1.1 наведені види ресурсів, які використовуються у виробничій сфері.

Питання змісту, формування і використання різних видів виробничих ресурсів у різних галузях і секторах національного господарства вивчали багато відомих вітчизняних учених, серед яких: Боденчук Л. Б., Чебану М. П. [1],

Гринчук Ю. С. [3, 4], Дашивець Г. І., Паніна В. В., Бондар А. М. [5], Захарченко В. І., Дараков О. А. [6], Качан Т. В., Мисюра О. М. [7], Коваленко О. В., Лисенко Г.П. [8], Кравцов О. О. [9], Мармуль Л. О., Кучеренко С. Ю., Леваєва Л. Ю. [12], Михайленко Г. А. [14], Назарук О. М. [15], Нужна С. А., Самарець Н. М. [16], Пілявський В.І. [19, 20] та інші.

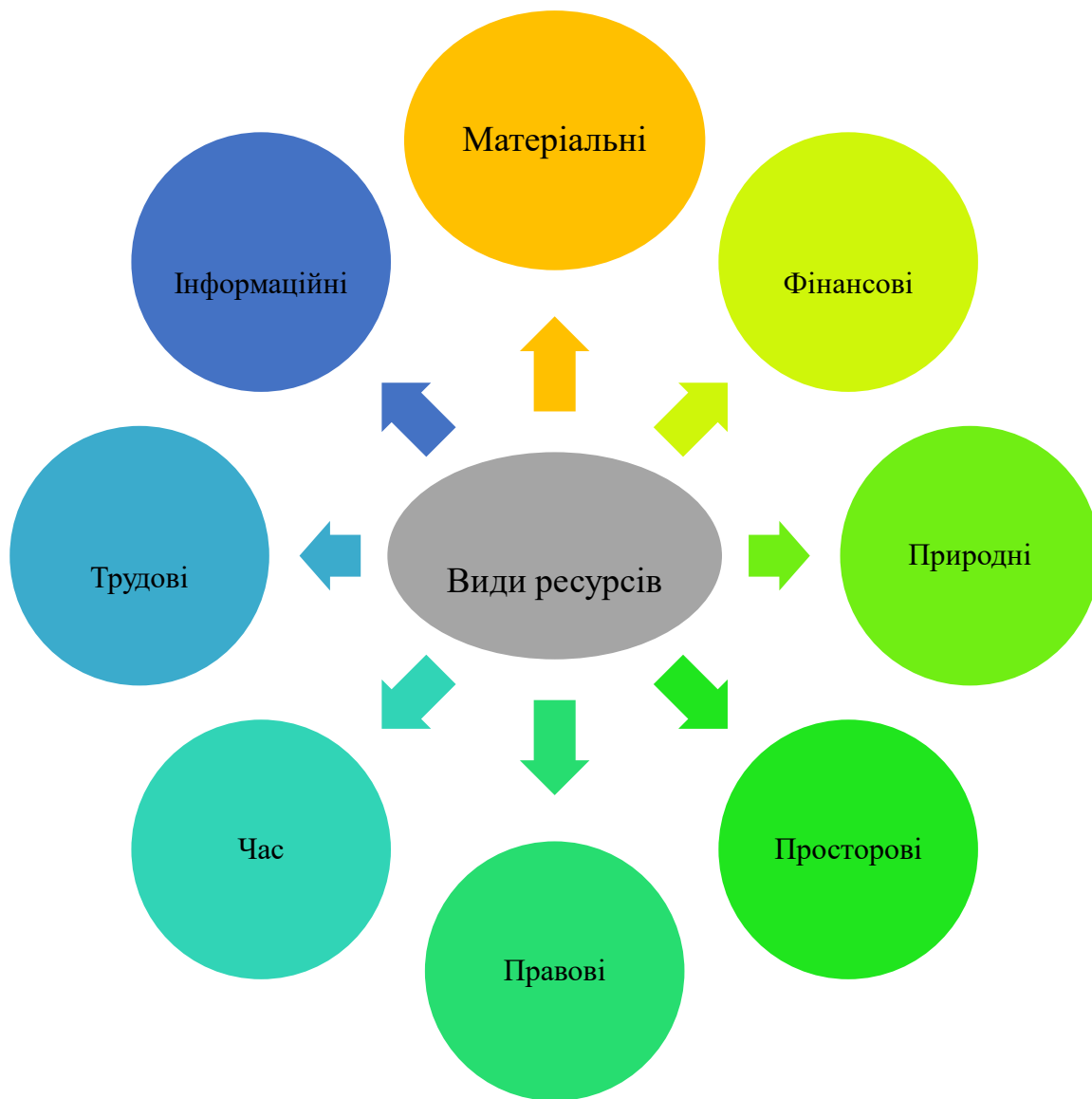

Рисунок 1.1. – Види виробничих ресурсів (побудовано автором за джерелом [7])

Провівши дослідження щодо визначення «виробничі ресурси» можна відмітити, що саме економічне значення даного поняття ґрунтується на проблемі комплексної оцінки рівня розвитку виробництва. В той же час значна частина науковців вважають, що саме ресурси є не лише джерелами, а й і

засобами для забезпечення виробництва. Інші ж ототожнюють поняття виробничі ресурси із факторами виробництва.

Вважаємо, що ототожнювання даних понять є неправильним оскільки виробничі ресурси включають в себе природні та соціальні ресурси, які можна в подальшому залучати у виробництво. Фактори виробництва включають в себе вже залучені ресурси у виробничий процес, отже можна констатувати, що виробничі ресурси є більш ширшим поняттям на відміну від факторів виробництва.

Вважаємо, що під виробничими ресурсами розуміється сукупність ресурсів, які в процесі виробництва поєднуються між собою для створення товарів та послуг чи інших цінностей, що дає можливість ефективно функціонувати підприємствам та бути конкурентоспроможними не лише на регіональному рівні, але й на національному.

Як бачимо виробничі ресурси це досить складна та динамічна система, яка розвивається відповідно до певних закономірностей розвитку економічної системи. Можна виділити чотири основні риси (табл.1.1.) які характеризують виробничі ресурси підприємства.

На наш погляд значної уваги потребує перша риса виробничих ресурсів, адже всі види виробничих ресурсів не лише знаходяться в розпорядженні суспільства в цілому та підприємств але мають здатність до вичерпування того чи іншого якісного складу. Їх явно є недостатня кількість для задоволення всіх потреб суспільства. Як бачмо саме обмеженість виробничих ресурсів є досить важливою передумовою формування ринку, який зазвичай залежить від закону рідкості ресурсів, та вимагає конкретної поведінки для подолання обмеженості щодо використання виробничих можливостей. В той же час це вимагає від людей конкретної поведінки при використанні ресурсів, задля збереження подальшої ефективності господарювання.

Хибною є думка, що розвинені країни світу, які мають досить високий рівень розвитку матеріальних благ подолали ті суперечності, які виникають між потребами та наявними ресурсами. Адже зростання виробництва провокує в

той же час і зростання рівня споживання ресурсів. Науково технічний прогрес також досить тісно пов'язаний з ресурсним потенціалом, адже всі досягнення науки дають можливість виробляти більше товарів з тієї ж кількості наявних ресурсів.

Таблиця 1.1. – Риси виробничих ресурсів підприємства

Риса виробничих ресурсів підприємства	Характеристика
Перша риса.	Всі виробничі ресурси мають загальну властивість: вони рідкісні, оскільки існують в обмеженій кількості.
Друга риса	Виробничі ресурси розділяються на застосовувані та спожиті. Застосовані ресурси характеризуються тривалістю використання, вони постійно беруть участь у процесі відтворення, забезпечуючи його кожний новий цикл. При цьому, вони можуть поповнюватись, оновлюватись, якісно змінюватись. Співвідношення між цими видами ресурсів може змінюватись під впливом різних чинників, найважливішим із яких є ефективність використання окремих видів ресурсів. На відміну від застосованих, спожиті ресурси – це поточні витрати, виражені в грошовій формі. Відмінною їхньою особливістю є те, що їхній розмір включений у ціну товару (торгову надбавку або знижку) та цілком відшкодовується в процесі одного відтворювального циклу. Ці витрати в основному включаються до втрат підприємства.
Третя риса	Використання виробничих ресурсів, особливо первинних, у будь-якій сфері виключає можливість одночасного використання їх в іншій сфері. Тобто, наприклад, використання певної земельної ділянки в будь-якій одній сфері виключає можливість її одночасного використання в інших, не зважаючи на те, що потреба в цьому існує
Четверта риса	Такі виробничі ресурси, як основні фонди, мають не тільки встановлений або відомий кожному час фізичної та моральної зношеності, а й певне галузеве призначення. Наприклад, текстильний верстат не можна використовувати в хлібопекарній, добувній або деревообробній промисловості. Це свідчить про те, що існує чітко визначена «спеціалізація» технік

Примітка. Згруповано автором за джерелом [5, 14, 18, 24].

І тому через досить об'єктивні причини кожна країна здатна забезпечити створення матеріальних благ, які в подальшому будуть споживатися населенням. Значна обмеженість ресурсів вимагає від людства досить активних дій з пошуку заміників. Економічне використання ресурсів дає змогу подолати суперечності між потребами та обмеженістю ресурсів. Тому економія ресурсів з

одного боку дає можливість отримати досить високий ефект виробництва при наявних засобах та коштах, а з іншого боку це зменшення витрат ресурсів та коштів на одиницю виробленої продукції. І тому в першому випадку це є економія наявних ресурсів, та набуває форми максимальності, а в другому це форма мінімальності.

Отже економія ресурсів може бути досягнута за рахунок впровадження ефективних технологій виробництва, що сприятиме покращенню якості використання засобів праці.

1.2. Склад та структура виробничих ресурсів підприємства

Для того, що в повній мірі розкрити зміст та характеристику виробничих ресурсів необхідно найперше розглянути основні складові, це дозволить в майбутньому визначити ефективність управління основними виробничими ресурсами. Під час формування та використання виробничих ресурсів встановлюються взаємозв'язки та структуризація у діяльності підприємств. Варто зазначити, що на даний час чіткого уявлення про структуру виробничих ресурсів практично немає, адже в силу потреб і відбувається залучення тих чи інших видів.

Також є досить потужний інструментарій для оцінки основних засобів, трудових, фінансових та матеріальних ресурсів, але разом з тим відчувається значний недолік повноти охоплення та систематизованого підходу в представленні структури виробничих ресурсів.

Значна кількість зарубіжних і вітчизняних вчених вважають, що саме оптимальна структура виробничих ресурсів повинна мати мінімальну кількість компонентів, які в повній мірі повинні сприяти виконанню конкретних функцій. Найоптимальнішою, є структура виробничих ресурсів підприємств яка складається з трудових ресурсів, основних та оборотних фондів. Кожен з цих ресурсів сприяє досягненню поставлених цілей підприємства, а отже маючи ці

всі ресурси в розпорядженні можна задовільнити потреби та запити покупців. Отже в цілому до елементів виробничих ресурсів відноситься все, що пов'язане з виробництвом на підприємстві і тому відібрати найважливіші елементи вкрай важко, і це підтверджується думками провідних вітчизняних науковців. Досить важливо мати власне уявлення структури виробничих ресурсів підприємств, які відіграють досить важливу роль.

Таким чином всі без винятку виробничі ресурси поділяються на основні та обслуговуючі (рис.1.2). До основних ресурсів відносяться ті ресурси які беруть безпосередню участь в самому процесі виробництва. А обслуговуючі ресурси допомагають протіканню виробничого процесу як такого, та включають себе фінансові, інформаційні ресурси та нематеріальні активи.

Як бачимо без наявних даних ресурсів неможливим є налагодження виробничого процесу як такого, ці ресурси є взаємопов'язаними між собою та впливають один на одного. Якщо ж відбувається будь яке відхилення в самому процесі управління ресурсами то це може призвести не лише до розриву налагодженої системи виробництва, але й зупинити виробництво в цілому. Також без інформації про зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства налагодити ефективно виробництво неможливо.

Отримавши відповідну інформацію, трудові ресурси здатні не лише створити необхідні нематеріальні ресурси, а й досить швидко знайти та забезпечити виробництво фінансовими ресурсами, які вкрай є необхідними. Як бачимо трудові ресурси є не лише головним ресурсом підприємства, але й координатором діяльності підприємства в цілому.

Під матеріальними ресурсами розуміють предмети праці, які беруть участь в процесі виробництва та входять в речовій формі в саму продукцію, яка виготовляється на підприємстві. На самому підприємстві процес управління матеріальними ресурсами відбувається в межах відкритої системи та характеризується взаємозв'язками із зовнішнім середовищем та має можливість пристосовуватися до мінливих змін.

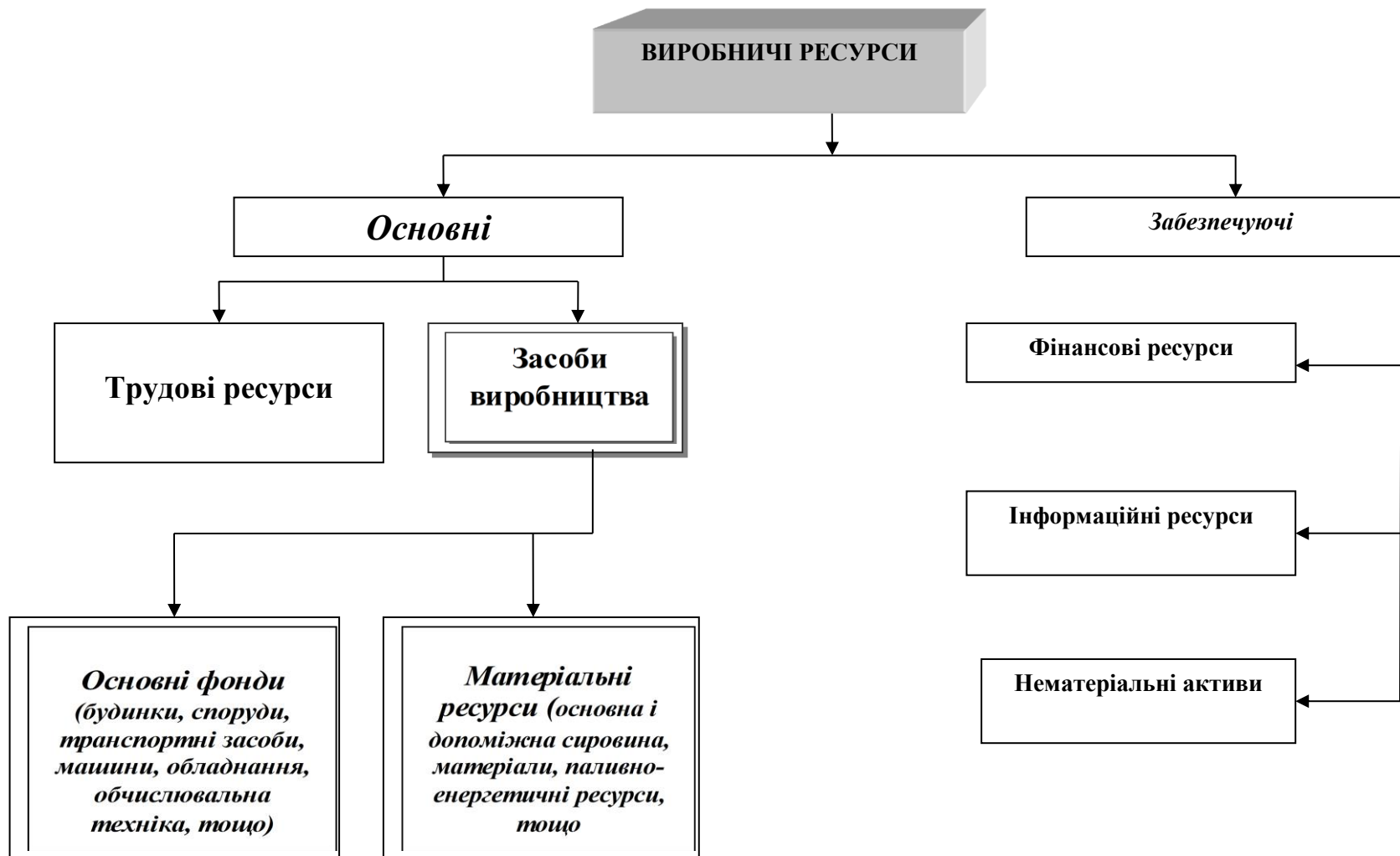

Рисунок 1.2. – Структура виробничих ресурсів підприємства (згруповано автором за джерелами [4, 8, 9, 13, 21, 26])

Як бачимо кожен функціональний підрозділ на вітчизняних підприємствах повинен діяти у відповідності із поставленими завданнями, та чітко сформованими критеріями задля збільшення прибутковості підприємства.

При цьому, комплексна оптимізація системи з управління матеріальними ресурсами може досягаться за допомогою системного підходу (чи концепції логістики), сама суть якого полягає не лише в інтеграції виробництва, матеріально-технічному забезпеченні, транспортуванні, інформації та комунікації. Отже система управління матеріальними ресурсами ґрунтується на основі системного підходу, який в свою чергу спрямований на безперервну роботу підприємства, а також забезпечення його необхідними матеріалами та сировиною при мінімальних затратах.

Основною метою логістики на будь якому підприємстві є забезпечення необхідною сировиною та продуктами у необхідній кількості в потрібний час при цьому з мінімальними витратами, для транспортування та зберігання при належній системі обслуговування.

Систему управління матеріальними ресурсами варто розглядати в двох аспектах, зокрема в управлінському та технологічному. Адже необхідно провести аналіз потреби на кожному етапі виробництва та визначити постійну та змінну величину ресурсів на кожній стадії виробництва, провести прогнозування та планування потреби в окремих видах матеріальних ресурсів, та ефективно організувати сам процес кругообігу, що дозволить прийняти ряд оперативних рішень.

Під основними фондами розуміється частина майна підприємства, яка використовується як засіб праці для виробництва продукції. Сам по собі процес управління основними засобами є досить складний процес, адже основні засоби це насамперед виробничі фонди процес формування яких відбувається при створенні підприємства та служать довгий період часу. До основних фондів зазвичай відносять будівлі, споруди, машини та устаткування. Тому управління основними засобами здебільшого розглядається через призму ефективності

використання їх в господарському обороті, та зводиться до своєчасного відновлення та використання.

Варто розуміти, що основні виробничі фонди підлягають не лише фізичному зносу, але й моральному.

Розглядаючи фінансові ресурси варто зауважити, що це кошти що формуються при створенні підприємства та поповнюються в результаті його ефективної діяльності. Таким чином метою функціонування фінансового капіталу на підприємстві є формування доходу для власників підприємств та створення сприятливих умов для постійного розвитку.

Процес управління фінансовими ресурсами включає в себе ряд напрямів (рис 1.3).

Напрями управління фінансовими ресурсами					
організація процесу формування і використання фінансових ресурсів підприємства	аналіз фактичного формування і використання власних та позикових фінансових ресурсів у попередні періоди, виявлення резервів поліпшення їхнього формування і використання	розробка прогнозів і планів формування та використання фінансових ресурсів на найближчу перспективу	розробку фінансової політики підприємства, у тому числі, розподілу прибутку, виконання податкових зобов'язань тощо	облік і контроль процесів формування і використання фінансових ресурсів	визначення доцільності додаткового залучення фінансових ресурсів за рахунок емісії акцій, облігацій, одержання банківського фінансування кредиту тощо

Рисунок 1.3. – Напрями управління фінансовими ресурсами
(побудовано автором за джерелом [3, 6, 11, 15, 19, 21])

Виділяють також інформаційні ресурси, які розглядаються як сукупність внутрішньої, зовнішньої інформації, необхідної для керівництва підприємства, а також усім службам для досягнення поставлених цілей та очікуваних результатів.

Сама по собі внутрішня інформація формується в процесі здійснення господарської діяльності вона може поділятися на оперативну, облікову, та планову. Натомість зовнішня інформація надходить на підприємство з різноманітних джерел, які можна використовувати для ефективного управління підприємством. Процес управління інформаційними ресурсами націлений на максимальне використання цих інформаційних потоків, що дозволить прийняти своєчасні рішення, які сприятимуть досягненню мети та вирішенню конкретних завдань.

1.3. Функції та методи управління виробничими ресурсами

Саме по собі управління визначається як цілеспрямована дія на процес, об'єкти чи систему для того щоб зберегти її цілісність при переході з одного стану в інший. В той же час процес управління виробничими ресурсами підприємства є досить динамічним та послідовним, який повинен бути адаптованим до змін які відбуваються як у внутрішньому так і в зовнішньому середовищах. Сам процес формування відбувається через призму взаємопов'язаних функцій, які є невід'ємною складовою самого процесу. Функції управління виробничими процесами зазвичай реалізуються через низку елементів виробничого циклу, що включає в себе планування, організацію, мотивацію та контроль.

Розглядаючи процес формування варто зазначити, що саме він формує орієнтир на перспективну діяльність підприємств. За сучасних умов процес планування забезпечує ефективну мотивацію, контроль та організацію всього процесу діяльності підприємства з раціональним використання всіх наявних ресурсів.

Під плануванням варто розуміти вид управлінської діяльності спрямований на визначення стану підприємства, та побудову перспективних напрямів подальшого розвитку. Для кожного підприємства є досить важливо мати на

озброєнні найсучаснішу техніку та технології для виробництва товарів, а також високваліфкований персонал, що сприятиме подальшому розвитку та конкурентоспроможності на ринку.

Після того як вже визначилися перспективи розвитку та майбутні параметри діяльності підприємства варто увагу приділяти самій системі управління ресурсами та створення відповідних умов для реалізації поставлених цілей.

Під організацією розуміється координація окремо взятих елементів для досягнення результатів.

За сучасних умов розвитку підприємств все більше уваги варто приділяти саме системі мотивації. Адже мотивація це найперше процес який спонукає працівників до конкретних дій, що сприяє досягненню особистих цілей та цілей підприємства.

Тому для ефективної діяльності працівників варто значно більше уваги приділяти саме мотивації, це дозволить покращити продуктивність праці та підвищить її ефективність.

Також на підприємствах ще досить вагомим є процес контролю який спрямований на оцінювання діяльності підприємства та виявлення відхилень від поставлених цілей, які можуть бути через недоліки в роботі. Досить важливими елементами контролю є спостереження за станом підприємства, що включає в себе цілеспрямований збір та аналіз інформації про ефективне використання його наявних можливостей для подальшого прийняття управлінських рішень.

«Управління ресурсним потенціалом підприємства та прийняття рішень у цьому напрямку майже неможливе без збору та аналізу величезних обсягів інформації, розмір яких безперервно зростає по мірі збільшення обсягів виробництва продукції. При цьому ефективність управління можна досягти за рахунок того, наскільки раціонально здійснювати процеси збору, переробки та передачі інформації. Наявність автоматизованої інформаційної системи значно спрощує процес управління будь-яким потенціалом підприємства і дозволяє

завжди вчасно зібрати, відсортувати, обробити необхідну інформацію та прийняти правильне управлінське рішення, і тим самим збільшити конкурентоздатність підприємства. Методологічні основи ефективного використання ресурсів спрямовані на вдосконалення підходів з метою їх практичного застосування, в діяльності всіх суб'єктів підприємницької діяльності» [7].

Як бачимо саме практична реалізація функцій управління виробничими ресурсами підприємства зазвичай здійснюється за допомогою системи методів, що дозволяє привести в дію організовану систему для отримання максимальних результатів. Тому досить важливо сформувати конкретну систему з інструментами для ефективного використання виробничих ресурсів на всіх рівнях.

Під методами управління розуміється сукупність способів та засобів впливу на об'єкт управління з метою досягнення встановлених цілей.

В цілому управління підприємством та управління його виробничими ресурсами спрямоване насамперед на людей та їх коло інтересів зокрема матеріальних. Тому в основі класифікації методів управління виробничими ресурсами підприємства є найперше внутрішній зміст мотивів, якими керується людина у процесі виробничої чи будь якої іншої діяльності

Досить часто в економічній літературі виділяють такі види мотивів як: матеріальні та соціальні, тому згідно цих мотивів формується подальше бачення методів, які варто використовувати при управлінні виробничими витратами. Зазвичай виділяють економічні, соціально-економічні та організаційні методи.

«Усі названі методи управління органічно взаємопов'язані й використовуються не ізольовано, а комплексно. Проте провідними треба вважати саме економічні методи управління виробничими ресурсами підприємства. Організаційні методи створюють передумови для використання економічних методів. Соціально-психологічні методи доповнюють

організаційні та економічні й утворюють у сукупності необхідний арсенал засобів управління виробничими ресурсами підприємства» [20].

Розглядаючи економічні методи, які можна реалізувати через матеріальні інтереси працівників в управлінні підприємством можна відмітити, перший зазвичай характеризується процесом управління виробничими витратами при виробництві товарів. Тому досить часто вони формуються через систему оподаткування, визначення амортизаційної політики, яка сприяла б насамперед оновленню матеріальних та нематеріальних активів підприємства. встановлення державою гідного мінімального рівня заробітної плати та пенсії, а також формування митної політики.

Другий аспект економічних методів управління витратами на виробництво пов'язаний найперше з управлінським процесом, адже він орієнтований не лише на використання різноманітних економічних важелів впливу, таких як фінансування, кредитування, ціноутворення, штрафні санкції.

Натомість соціально-психологічні методи управління виробничими ресурсами підприємства зазвичай реалізують мотиви соціальної поведінки людини. Оскільки рівень сучасного виробництва потребує зростання загальноосвітнього і професійного-кваліфікаційного рівня працівників на всіх рівнях, що в свою чергу зумовлює значні зміни в структурі цінностей та мотивації. Вже досить давно загальновідомі форми матеріального заохочення працівників втрачають свою актуальність і все більше варто вивчати зарубіжні моделі мотивації працівників, які гуртуватимуться найперше на визначенні внеску кожного працівника в загальний результат діяльності.

Варто зазначити, що соціально-психологічні методи управління виробничими ресурсами здійснюються зазвичай через низку різноманітних засобів соціально-орієнтованих на колектив. Оскільки соціально-психологічний клімат в колективі має досить важливе значення для ефективної взаємодії між працівниками.

Організаційні методи характеризуються спільною організацією праці, тобто це всі наявні методи та інструменти, які можуть бути використані при

побудові соціально-трудових відносин між всіма підрозділами на підприємстві. Сучасна економічна література організаційні методи поділяє на регламентовані та не регламентовані.

Під регламентованими методами розуміється формування ієрархії управління з певними делегуванням повноважень конкретним категоріям працівників, тобто визначення діяльності підлеглих та наданні певної допомоги вразі виникнення будь яких ситуацій. В той же час під розпорядчими методами розуміється поточна робота підприємства, яка базується здебільшого на наказах в яких є чітко визначенні завдання для виконавців, і розподіляються ці завдання між працівниками відповідно до їхніх компетентностей.

Отже, в сучасних умовах господарювання держава не повинна втручатися в діяльність підприємств, а лише створювати умови для ефективного використання виробничих ресурсів. Основними важелями впливу на вирішення даної проблеми є: надання пільгових кредитів на придбання сучасної техніки, зменшити оподаткування прибутків, а також посилювати відповідальність за забруднення навколишнього середовища.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ТЗОВ «ІМПЕРІЯ ЖИРІВ»

2.1. Загальна характеристика, аналіз зміни основних показників роботи підприємства

Згідно даних офіційного сайту «ТзОВ Імперія жирів протягом двох десятків років є надійним виробником маргаринової та жирової продукції, як для кінцевого споживача, так і для промисловості. Асортимент компанії включає в себе м'які маргарини, столові маргарини-моноліти, маргарини для листового тіста, а також кондитерські та тропічні жири, замітники молочних жирів. Для виробників хлібобулочної, кондитерської, молочної галузей, наша компанія пропонує широкий асортимент маргаринів та жирів без вмісту транс-ізомерних жирних кислот. Вся продукція сертифікована згідно з міжнародною системою менеджменту безпеки продуктів харчування ISO 22000. Завдяки комплексному контролю сировини і виробничих процесів, а також постійними інноваціями та передовими технологіями виробництва, ми гарантуємо високу якість кожного виду продукції. Один із основних принципів роботи компанії – індивідуальний підхід до кожного клієнта» [25].

Повне найменування юридичної особи: Товариство з обмеженою відповідальністю «Імперія жирів»;

Скорочена назва: ТзОВ «Імперія жирів».

Назва англійською: LIMITED LIABILITY COMPANY IMPERIA ZHYRIV
(LLC IMPERIA ZHYRIV)

Код ЄДРПОУ: 35354060.

Дата реєстрації: 07.09.2007 року.

Розмір статутного капіталу: 13 млн грн.

Організаційно-правова форма: Товариство з обмеженою відповідальністю

Види діяльності (КВЕД):

Основний:

10.42 Виробництво маргарину і подібних харчових жирів.

Інші:

46.39 Неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами.

46.42 Оптова торгівля одягом і взуттям.

46.49 Оптова торгівля іншими товарами господарського призначення.

49.41 Вантажний автомобільний транспорт.

52.29 Інша допоміжна діяльність у сфері транспорту.

64.91 Фінансовий лізинг.

68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна.

Місцезнаходження юридичної особи: Україна, 45400, Волинська обл., місто Нововолинськ, вул. Нововолинська, буд. 60.

Місія, ціль та запоруки успішності ведення бізнесу представлено на рисунку 2.1.

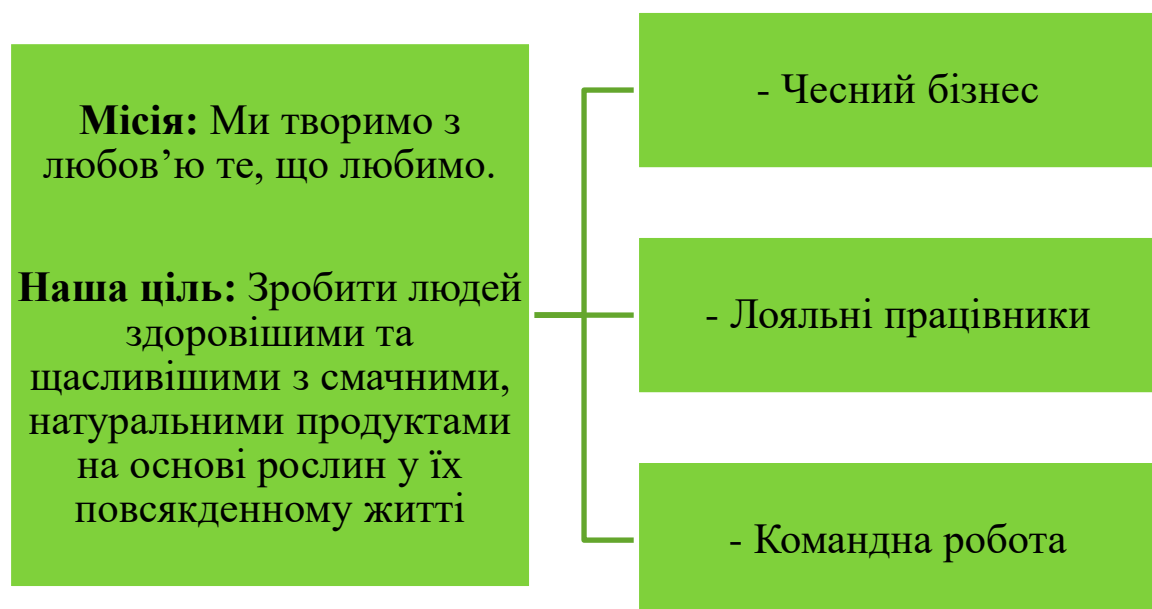

Рисунок 2.1. Місія, ціль та запоруки успішності ведення бізнесу ТзОВ «Імперія жирів» (побудовано автором на основі джерела [25])

Основні види продукції підприємства:

«Масло рослинне м'яке 72,3% без лактози та молока – це абсолютно **НОВИЙ** за технологією виготовлення та своїми споживчими властивостями продукт на українському ринку.

М'які маргарини ТМ Мако – це натуральні рослинні продукти для щоденного вжитку, в основі яких – поєднання якісних рослинних олій та води. Використовуються для намазування на хліб, приготування різноманітних страв, смаження та випікання.

Масло рослинне м'яке МАСЕЛКО – це абсолютно новий за технологією виготовлення та своїми споживчими властивостями продукт на українському ринку.

Професійні маргарини ТМ LOREN – це ексклюзивні та професійні рішення для сучасних пекарів та кондитерів, виготовлені виключно з високоякісних інгредієнтів і повністю відповідають європейським вимогам» [25].

Важливе значення має вивчення динаміки основних показників роботи підприємства за період останніх трьох років, що подано у таблиці 2.1.

З таблиці видно, поступово на підприємстві збільшувалася валюта (актив або пасив) балансу на кінець періоду – з 31168 тис грн у 2020 році до 56955 тис грн у 2022 році, або у 1,8 рази. Також відбувалося зростання показника власного капіталу на кінець року – з 28839 тис грн до 39276 тис грн, або на 36,2%. Це певним чином було пов'язано із зростанням обсягу виробництва у відпускних цінах – з 54651 тис грн до 126364 тис грн, або у 2,3 рази, а також практично синхронним зростанням і показника чистого доходу від реалізації продукції – з 55659 тис грн до 125185 тис грн, або у 1,4 рази.

Це також відбувалося разом із зростанням суми операційних витрат – з 51152 тис грн у 2020 році до 125163 тис грн у 2022 році, або у 1,4 рази.

В той же час до нбегативів можна віднести збільшення операційних витрат на 1 грн. реалізованої продукції – з 0,919 грн до 0,999 грн.

Таблиця 2.1. – Основні економічні показники діяльності ТзОВ «Імперія жирів» за 2020-2022 роки

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення					
				2021р. до 2020р.		2022р. до 2021р.		2022р. до 2020р.	
				абсол.	%	абсол.	%	абсол.	%
Валюта (актив або пасив) балансу на кінець періоду, тис. грн.	31168	50465	56955	19297	61,9	6490	12,9	25787	82,7
Власний капітал на кінець року, тис. грн.	28839	31842	39276	3003	10,4	7434	23,3	10437	36,2
Обсяг виробництва у відпускних цінах, тис. грн.	54651	78249	126364	23598	43,2	48115	61,5	71713	131,2
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	55659	83641	125185	27982	50,3	41544	49,7	69526	124,9
Операційні витрати, тис. грн.	51152	79790	125163	28638	56,0	45373	56,9	74011	144,7
Операційні витрати на 1 грн. реалізованої продукції, грн.	0,919	0,954	0,999	0,035	3,8	0,046	4,8	0,081	8,8
Валовий прибуток (збиток "-"), тис. грн.	9222	10876	18804	1654	17,9	7928	72,9	9582	103,9
Чистий прибуток (збиток "-"), тис. грн.	2178	3003	7434	825	37,9	4431	147,6	5256	241,3
Рентабельність власного капіталу, %	7,6	9,4	18,9	1,8	23,7	9,5	101,1	11,4	150,6
Рентабельність продажу, %	3,9	3,6	5,9	-0,3	-7,7	2,3	63,9	2	51,8
Рентабельність активів, %	7	6	13,1	-1	-14,3	7,1	118,3	6,1	86,8
Коефіцієнт зносу основних фондів на кін. року	0,82	0,75	0,7	-0,07	-8,5	-0,05	-6,7	0	-14,3
Фондовіддача основних фондів, грн.	4,37	5,74	7,42	1,37	31,4	1,68	29,3	3	69,7
Дебіторська заборгованість на кін. року, тис. грн.	6498	14145	15298	7647	117,7	1153	8,2	8800	135,4
Кредиторська заборгованість на кін. року, тис. грн.	2329	6574	7645	4245	182,3	1071	16,3	5316	228,3
Середньооблікова чисельність штатних працівників, осіб	67	64	55	-3	-4,5	-9	-14,1	-12	-17,9
Фонд оплати праці штатних працівників, тис. грн.	4214,8	6872	6684	2657,2	63,0	-188	-2,7	2469	58,6
Середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника, грн.	5242	8948	10127	3706	70,7	1179	13,2	4885	93,2

Примітка. Побудовано автором на основі Додатків А, Б.

Але це не завадило підприємству забезпечити збільшення валового прибутку – з 9222 тис грн до 18804 тис грн, або у 2 рази. Але головним позитивним здобутком підприємства стало збільшення суми чистого прибутку – з 2178 тис грн до 7434 тис грн, або у 2,4 рази, що є буде позитивним підсумком діяльності підприємства.

Що показників рентабельності, то вони також підтверджують усі попередні позитивні висновки, адже рентабельність власного капіталу поступово збільшувалася – з 7,6% до 18,9%, а рентабельність продажу – з 3,9% до 5,9%. Також позитивним було зростання й рентабельності активів – з 7,0% до 13,1%.

Важливе значення має також вивчення рівня зносу основних фондів, що можна оцінки на основі вивчення коефіцієнту зносу основних фондів, який мав тенденцію до зменшення – з 0,85 у 2020 році до 0,70 у 2020 році, але все ще залишається доволі високим, адже понад 70% основаних засобів на підприємстві залишаються застарілими.

Про підвищення ефективності використання основних фондів говорить також і зростання показника фондівіддачі – з 4,37 грн до 7,42 грн, або у 1,7 рази.

Аналіз стану розрахунків на підприємстві показав, що дебіторська заборгованість негативно збільшувалася – з 6498 тис грн до 15298 тис грн, або у 2,3 рази, тоді як сума кредиторської заборгованості була практично у два рази меншої, але також збільшувалася з 2329 тис грн до 7645 тис грн, або у 3,3 рази.

Підприємство також протягом цих років намагалося оптимізувати чисельність працівників, середньооблікова чисельність яких зменшувалася з 67 осіб у 2020 році до 55 осіб у 2022 році, або на 17,9%. При цьому фонд оплати праці штатних працівників навпаки збільшувався – з 4214,8 тис грн до 6684 тис грн, або у 1,6 рази, що дозволило забезпечити збільшення показника середньомісячної заробітної плати одного штатного працівника – з 5242 грн до 10127 грн. Але цей показник на рівні країни чи регіону не є вищим за середній,

тому підприємству потрібно підвищувати матеріальне стимулювання персоналу за рахунок зростання заробітної плати.

Отже, дане підприємство протягом останніх трьох років позитивно спрацювало в сторону нарощення активів і власного капіталу, збільшення обсягів виробництва і реалізації продукції, підвищення показників чистого і валового прибутків, а також забезпечення зростання показників рентабельності. Вивчення основних фондів показало на підприємстві не забезпечується їх своєчасне оновлення. Також відбувається зменшення чисельності працівників, а зростання заробітної плати не досягає рівня, який є вищим по економіці регіону або країни.

2.2. Аналіз зміни кількісних і якісних показників виробничих ресурсів підприємства

На початковому етапі вивчено зміну показників наявності і використання окремих виробничих ресурсів, зокрема трудових ресурсів за окремими категоріями (табл. 2.2).

Таблиця 2.2. – Аналіз зміни показників забезпеченості ТзОВ «Імперія жирів» трудовими ресурсами за категоріями у 2020-2022 рр.

Категорія персоналу	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення					
				2021 до 2020		2022 до 2021		2022 до 2020	
				абсол.	%	абсол.	%	абсол.	%
- керівники	5	5	4	0	0,0	-1	-20,0	-1	-20,0
- професіонали	3	2	2	-1	-33,3	0	0,0	-1	-33,3
- фахівці	4	3	3	-1	-25,0	0	0,0	-1	-25,0
- технічні службовці	2	1	1	-1	-50,0	0	0,0	-1	-50,0
- робітники	53	50	45	-3	-5,7	-5	-10,0	-8	-15,1
Всього	67	61	55	-6	-9,0	-6	-9,8	-12	-17,9

Примітка. Побудовано автором.

Загалом видно, що чисельність категорії керівники поступово зменшилася з 5 до 4 осіб, або на 20,0%. Також чисельність професіоналів була однією з найнижчих і знизилася з 3 до 2 осіб, або на 33,3%. Найменшою була чисельність службовців і зменшилася з 2 до 1 працівників, тобто на половину. Тоді як найбільшою була чисельність робітників, яка також зменшувалася з 53 осіб у 2020 році до 45 осіб у 2022 році, або на 15,1%.

Надалі проведено порівняння помазаників структури персоналу даного підприємства за категоріями (рис. 2.2).

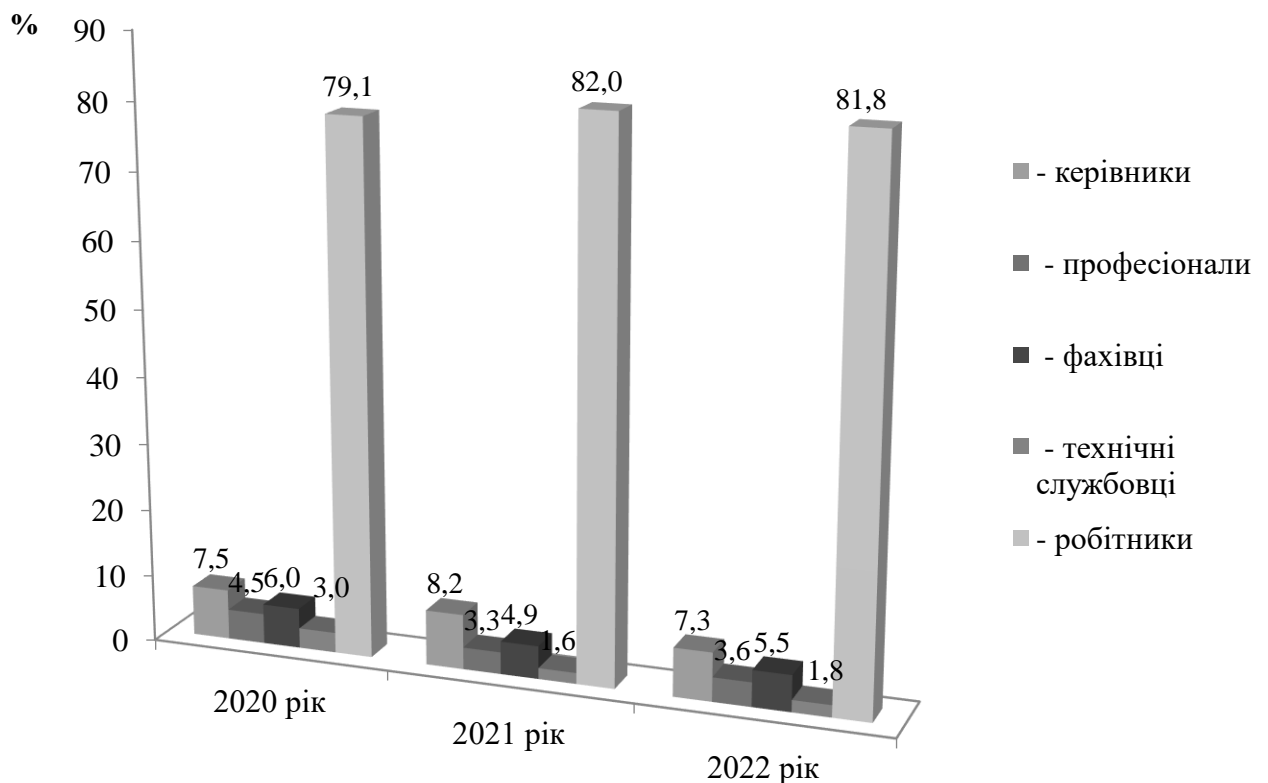

Рисунок 2.2. – Аналіз зміни структури трудових ресурсів ТзОВ «Імперія жирів» за окремими категоріями за 2020-2022 рр. (побудовано автором)

Як бачимо, найбільшою була частка робітників, яка поступово збільшувалася з 79,1% у 2020 році до 81,85 у 2022 році. Частка керівників була значно меншою і нестабільною – 7,5% у 2020 році і 7,3% у 2022 році. Тоді як частка професіоналів поступово зменшувалася з 4,5% до 3,6%. Частка фахівців

була практично стабільною – 5,5-6,0%. В той же час частка технічних службовців практично зменшилася у 2 рази – з 3,0% до 1,8%.

Надалі вивчено вплив факторів першого порядку на зміну показника виробітку продукції на підприємстві (табл. 2.3).

Таблиця 2.3. – Дані для розрахунку впливу факторів на зміну виробітку продукції на ТзОВ «Імперія жирів» за 2016-2018 рр.

Показники	Роки			Абсол. відхилення		
	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2021 / 2020	2022 / 2021	2022 / 2020
1. Обсяг виробництва продукції, тис грн.	54651	78249	126364	23598	48115	71713
2. Середньооблікова чисельність працівників, осіб	67	64	55	-3	-9	-12
3. Виробіток продукції, тис грн.	815,69	1222,64	2297,53	406,95	1074,89	1481,84

Примітка. Побудовано автором на основі Додатків А, Б.

Як видно з цієї таблиці в умовах збільшення обсягу виробництва і зменшення чисельності працівників було досягнуто збільшення виробітку продукції. Тому далі важливо вивчити вплив основних факторів на зміну цього показника (табл. 2.4).

Результати аналізу показують, що загальне зростання виробітку за період 2020-2021 рр. на 406,95 тис грн/ особу було досягнуто за рахунок переважання позитивного впливу від зміни обсягу виробництва на 352,21 тис грн/особу на також позитивним впливом від зміни чисельності працівників – на 54,75 тис грн/ особу. У наступному періоді у 2021-2022 рр. позитивним приріст виробітку збільшився до 1074,89 тис грн / особу. Це було досягнуто як за рахунок більшого зростання обсягу виробництва (+751,80 тис грн / особу), так і за рахунок зміни чисельності працівників (+323,09 тис грн / особу. Тобто в цілому за аналізований період виробіток збільшився на 1481,84 тис грн/ особу, переважно

за рахунок зміни обсягу виробництва (+1070,34 тис грн/ особу) та у дещо меншому масштабі від зміни чисельності працівників (+411,50 тис грн/ особу).

Таблиця 2.4. – Результати факторного аналізу зміни виробітку продукції на ТЗОВ «Імперія жирів» за 2020-2022 рр.

Показники	Методика розрахунку	Розмір впливу		
		2021 / 2020	2022 / 2021	2022 / 2020
Виробіток продукції (базовий період)	$ПП\text{ баз} = \frac{ОВ\text{ баз}}{Ч\text{ баз}}$	815,69	1222,64	815,69
Виробіток продукції (умовний показник - обсяг на звітному рівні при базовій чисельності)	$ПП\text{ ум} = \frac{ОВ\text{ зв}}{Ч\text{ баз}}$	1167,90	1974,44	1886,03
Виробіток продукції (звітний період)	$ПП\text{ зв} = \frac{ОВ\text{ зв}}{Ч\text{ бзв}}$	1222,64	2297,53	2297,53
Зміна виробітку продукції в т.ч. за рахунок:	$ПП = ПП\text{ зв} - ПП\text{ баз}$	406,95	1074,89	1481,84
-зміни обсягу виробництва	$\Delta ПП\text{ ов} = ПП\text{ ум} - ПП\text{ баз}$	352,21	751,80	1070,34
-зміни чисельності працівників	$\Delta ПП\text{ ч} = ПП\text{ зв} - ПП\text{ ум}$	54,75	323,09	411,50

Примітка. Побудовано автором на основі [23], Додатків А, Б.

На наступному етапі увага була перенесена на вивченні такого виробничого ресурсу як основні фонди підприємства, які складають важливу основу виробничих ресурсів, тому найперше важливо вивчити їх динаміку (рис. 2.3).

Як видно з даного рисунку загальна вартість основних фондів мала тенденцію до збільшення з 12368 тис грн до 14559 тис грн, або на 17,7%. Це відбувало за рахунок забезпечення щорічного введення в експлуатацію нових основних фондів – з 363 тис грн у 2020 році до 2316 тис грн у 2022 році, або у 6,4 рази.

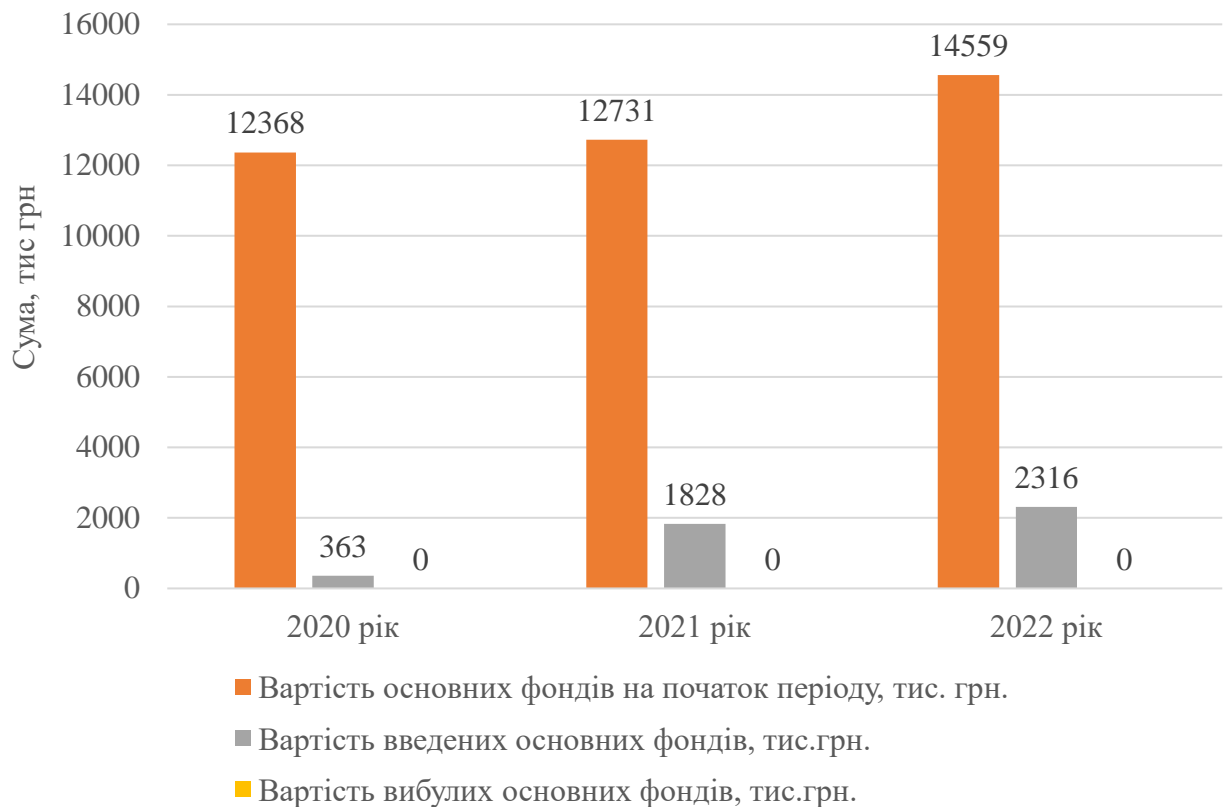

Рисунок 2.3. – Динаміка показників руху основних фондів ТзОВ «Імперія жирів» за 2020-2022 рр. (побудовано автором)

Як певний позитив можна відмітити, що на підприємство протягом усього періоду були відсутні вибуття основних фондів.

Після цього також доцільно детальніше вивчити динаміку зміни коефіцієнтів руху, зносу і придатності основних фондів даного підприємства у звітному періоді (рис. 2.4).

Як бачимо, коефіцієнт оновлення основних фондів мав тенденцію до збільшення з 0,03 до 0,14 одиниць, але залишався досить низьким. Через відсутність вибуття коефіцієнт вибуття залишався на нульових значення протягом усього періоду. В той же час значення коефіцієнта приросту основних фондів поступово збільшувалася – з 0,029 у 2020 році до 0,159 у 2022 році. Якщо аналізувати стан основних фондів, то видно, що відбувалося поступне позитивне зниження коефіцієнта зносу – з 0,82 до 0,70, а натомість зростання коефіцієнта придатності основних фондів – з 0,18 до 0,30 одиниць.

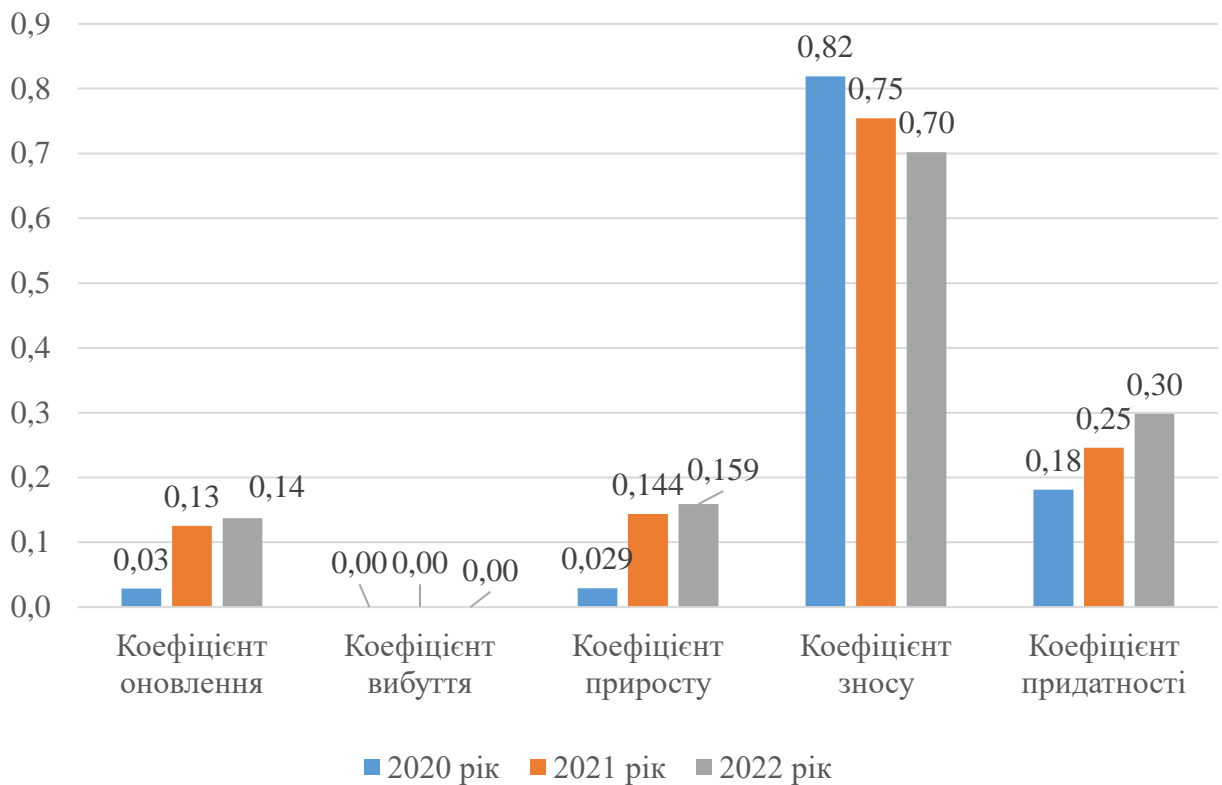

Рисунок 2.4. – Динаміка коефіцієнтів руху, зносу і придатності основних фондів ТзОВ «Імперія жирів» за 2020-2022 рр. (побудовано автором)

Але ступінь оновлення основних фондів, які забезпечувало підприємств є недостатнім, адже фізично придатними залишаються практично тільки близько 30% основних фондів, а решта вже відпрацювали всій ресурс і можуть вийти з ладу в будь-який момент.

Наступний етап дослідження передбачає вивчення показників використання матеріальних ресурсів (рис. 2.5).

З рисунку видно, що зростання обсягів виробництва призвело і до зростання суми залучених матеріальних ресурсів – з 39824 тис грн у 2020 році до 110316 тис грн у 2022 році, або у 2,8 рази. При цьому, до певних негативних моментів можна віднести те, що відбувалося також збільшення частки матеріальних ресурсів у загальних операційних витратах підприємства – з 77,9% у 2020 році до 88,1% у 2022 році. Це говорить про збільшення ресурсо місткості виробництва продукції на даному підприємстві.

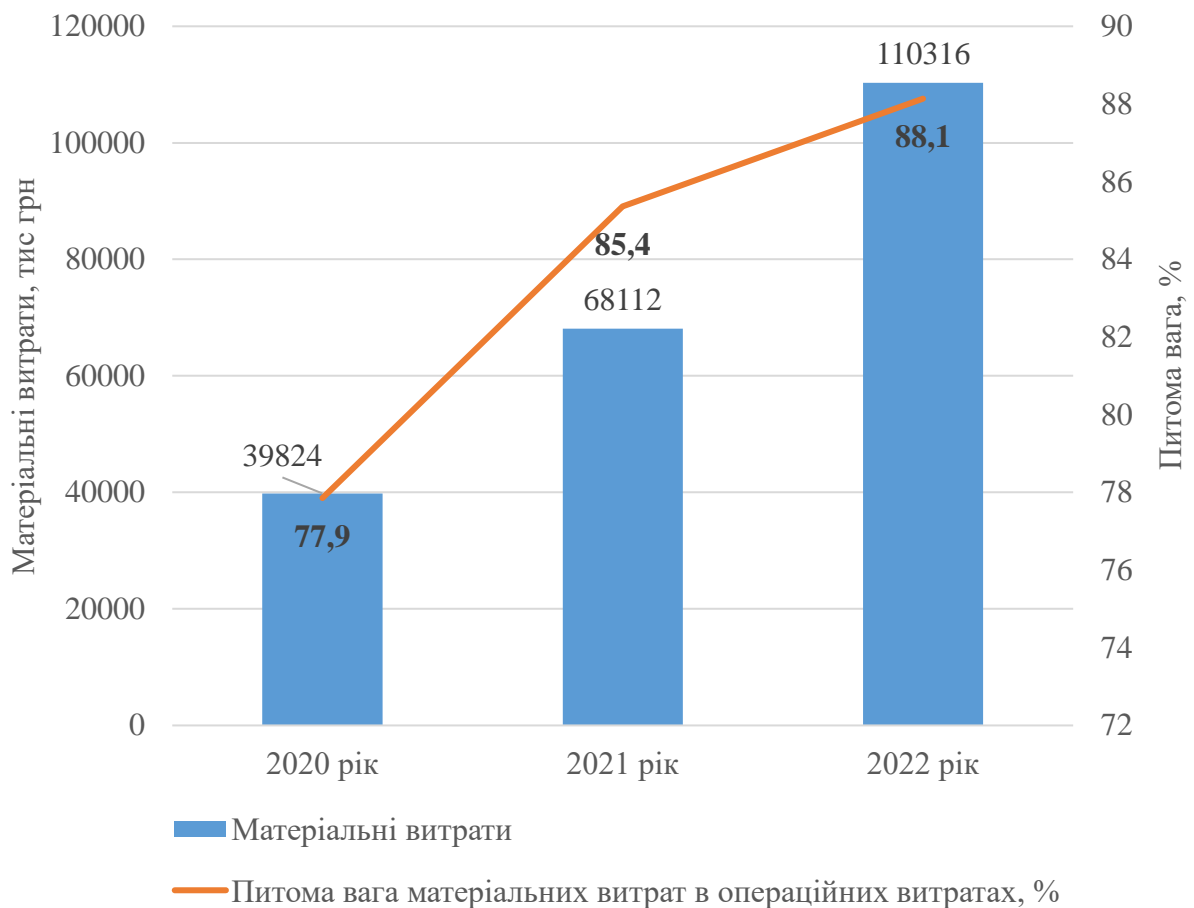

Рисунок 2.5. – Зміна суми та питомої ваги матеріальних витрат у загальних операційних витратах ТзОВ «Імперія жирів» за 2020-2022 рр.

Наступний етап аналізу передбачав вивчення факторного впливу на зміну матеріаломісткості продукції підприємства у звітному періоді (табл. 2.5).

Загалом з таблиці видно, що відбувалося збільшення як суми матеріальних витрат, так і суми обсягу виробництва. Але це призвело до поступового збільшення показника матеріаломісткості продукції – з 0,729 до 0,873.

Детальніше дослідження впливу факторів на зміну цього показника на основі методів ланцюгових підстановок показало, що його збільшення у 2021 році на 0,142 одиниць відбувалося за рахунок негативного впливу зміни обсягу виробництва (-0,376) та позитивного впливу зміни суми матеріальних витрат (+0,518).

У наступному 2022 році ситуація щодо змін була подібно. Адже загальна мінімальна негативна зміна на +0,003 одиниць була пов'язана із негативним

впливом зміни обсягу виробництва (-0,537) при позитивному впливі від зміни суми матеріальних витрат (+0,539).

Таблиця 2.5. – Дані і результати факторного аналізу зміни матеріаломісткості продукції ТзОВ «Імперія жирів» за 2020-2022 рр.

Показники	Позначення показників	Розмір впливу		
		2020 рік	2021 рік	2022 рік
Матеріальні витрати, тис грн	М	39824	68112	110316
Обсяг виробництва, тис грн	ОВ	54651	78249	126364
Матеріаломісткість продукції, грн	ММ	0,729	0,870	0,873
Факторні показники	Методика розрахунку	Розмір впливу		
		2021 / 2020	2022 / 2021	2022 / 2020
Матеріаломісткість продукції (базовий період)	$ММ_{баз} = \frac{М_{баз}}{ОВ_{баз}}$	0,729	0,870	0,729
Матеріаломісткість продукції (умовний показник – час на звітному рівні при базовому виробництві)	$ММ_{ум} = \frac{М_{зв}}{ОВ_{баз}}$	1,246	1,410	2,019
Матеріаломісткість продукції (звітний період)	$ММ_{зв} = \frac{М_{зв}}{ОВ_{зв}}$	0,870	0,873	0,873
Зміна матеріаломісткості продукції	$\Delta ММ = ММ_{зв} - ММ_{баз}$	0,142	0,003	0,144
в т.ч. за рахунок:				
-зміни матеріальних витрат	$\Delta ММ_{М} = ММ_{ум} - ММ_{баз}$	0,518	0,539	1,290
-зміни обсягу виробництва	$\Delta ММ_{ОВ} = ММ_{зв} - ММ_{ум}$	-0,376	-0,537	-1,146

Примітка. Побудовано автором на основі [23], Додатків А, Б.

Як видно в цілому за період 2020-2022 рр. негативне збільшення матеріаломісткості на 0,144 одиниць відбувалося за рахунок позитивного впливу від зміни обсягу виробництва (-1,146), що компенсував позитивний вплив від зміни суми матеріальних витрат (+1,29).

Отже, на підприємстві потрібно суттєво покращити ефективність використання основних фондів і трудових ресурсів, щоб максимально раціонально використати наявні ресурси.

2.3. Узагальнююча оцінка ефективності використання виробничих ресурсів підприємства

На заключному етапі проаналізуємо динаміку основних показників ефективності використання виробничого потенціалу підприємства за 2020-2022рр. (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6. – Динаміка загальних показників ефективності використання виробничих ресурсів ТзОВ «Імперія жирів» за 2020-2022 рр.

Показники	Умов. познач.	Формула розрахунку	Значення показника			Зміна за період			
						2021р. до 2020рр.		2022р. до 2021рр.	
			2020 рік	2021 рік	2022 рік	темп росту, %	Абсол. відх.	темп росту, %	Абсол. відх.
Виручка від реалізації продукції, тис грн	ТО	стр. 2000 Ф.№2	55659	83641	125185	150,3	27 982	149,7	41544
Середньорічна вартість основного капіталу, тис грн	ОС	1А	2315	2943,5	4306,5	127,1	629	146,3	1363
Середньорічна вартість оборотного капіталу, тис грн	ОБ	2А	29102	37858	49381,5	130,1	8 756	130,4	11523,5
Фонд оплати праці	ФОП	стр. 2505 Ф.№2	4306	4750	6684	110,3	444	140,7	1934,0
Ресурсовіддача, грн	Ф	ТО / (ОС+ОБ+ФОП)	1,46	1,72	1,94	117,9	0,26	112,2	0,22
Чистий прибуток, тис грн	П	стр. 2350 Ф.№2	2178	3003	7434	137,9	825	247,6	4431,0
Рентабельність ресурсів, %	РР	$\frac{П*100}{(ОС+ОБ+ФОП)}$	6,10	6,59	12,31	108,1	0,50	186,8	5,7
Капіталовіддача, грн	КО	ТО/ (ОС+ОБ)	1,77	2,05	2,33	115,7	0,28	113,7	0,3
Капіталомісткість, грн	КЕ	(ОС+ОБ)/ ТО	0,56	0,49	0,43	86,4	- 0,08	87,9	-0,06
Рентабельність капіталу, %	РК	$\frac{П*100}{(ОС+ОБ)}$	6,9	7,4	13,8	106,2	0,43	188,1	6,5

Примітка. Побудовано автором на основі Додатків А, Б.

З проведених розрахунків чітко видно, що ресурсовіддача у 2020-2022рр. збільшилась на 32,9% (або 0,48 грн.). При цьому, збільшення виручки від реалізації у 2,2 рази (або 69526 тис. грн.) та збільшення середньорічної вартості оборотного капіталу у 1,7 рази (на 6658 тис. грн.) сприяло зростанню цього показника, а зростання середньої вартості основного капіталу у 1,9 рази (або 1991,5 тис.грн.) та фонду оплати праці на 41% (або 430 тис. грн) навпаки – мало негативний вплив на його зміну.

Збільшення чистого прибутку у 2022 році у 3,4 рази (або 5256 тис. грн.) стало основним чинником збільшення рентабельності ресурсів з 6,10% до 12,31% (або на 0,36 %). Основним чинником зростання капіталовіддачі на 0,56 грн. (або 31,6%) стало також зростання виручки від реалізації продукції, відповідно капіталомісткість (як обернений показник до капіталовіддачі) знизилась на 22 % або 0,22 грн., що свідчить про підвищення віддачі використовуваного капіталу підприємства порівняно з плановими передбаченнями. В той же час, збільшення чистого прибутку призвело до зростання рентабельності капіталу з 6,9% до 13,8%, що говорить про збільшення прибутковості капіталу і при збереженні такої тенденції і у наступних періодах може мати позитивні наслідки для підприємства.

Надалі вивчено динаміку загальних показників ефективності використання основного капіталу ТзОВ «Імперія жирів» за 2020-2022 рр. (табл. 2.7).

За результатами діяльності підприємства у звітному періоді фондівіддача основних фондів становить 29,07 грн., що на 10 % (або 2,91 грн.) менше від запланованого рівня цього показника.

Невиконання плану пояснюється тим, що темпи росту виручки від реалізації продукції у звітному періоді були майже удвічі меншими за темп росту середньорічної вартості основного капіталу порівняно із запланованими значеннями цих показників.

Таблиця 2.7. – Динаміка загальних показників ефективності використання основного капіталу ТзОВ «Імперія жирів» за 2020-2022 рр.

Показники	Умовне познач.	Формула розрахунку	Значення показника			Зміна за період			
			2020 рік	2021 рік	2022 рік	2021р. до 2020рр.		2022р. до 2021рр.	
						Темп росту, %	Абсол. відх.	Темп росту, %	Абсол. відх.
Фондовіддача, грн	ФО	ТО/ОС	24,04	28,42	29,07	118,2	4,37	102,3	0,65
Фондомісткість, грн	ФМ	ОС/ТО	0,08	0,08	0,09	97,7	- 0,00	112,2	0,01
Рентабельність основного капіталу, %	РО	П*100/ОС	94,1	102,0	172,6	108,4	7,94	169,2	70,60
Середньоспискова чисельність працюючих, осіб	Ч		67	61	55	91,0	- 6	90,2	- 6
Фондоозброєність, грн./особу	ФВ	ОС/Ч	34,6	48,3	78,3	139,7	13,7	162,3	30,0
Сумарна потужність приладів і устаткування, тис.кВт.г.	ПП		1315	1316	1346	100,1	1,00	102,3	30,0
Енергооснащеність, тис.кВт.г./особу	ЕО	Пп/Ч	19,6	21,6	24,5	109,9	1,95	113,4	2,9

Примітка. Побудовано автором на основі Додатків А, Б.

Відповідно, показник фондомісткості (який є оберненим до показника фондовіддачі) практично не збільшився, що також свідчить про неефективність використання основного капіталу порівняно із плановими передбаченнями.

В той же час, як позитив слід відмітити зростання фондоозброєності праці порівняно із початком періоду на 70% або на 30 тис.грн./чол., що стало можливим переважно завдяки понадплановому нарощенню технічного потенціалу у звітному періоді. Збільшення порівняно із базовим передбаченням обсягів реалізації продукції при зменшенні чисельності працівників забезпечило також перевиконання плану енергооснащеності працівників на 13,4%. З іншого боку, підприємство проводить нарощення основного капіталу за рахунок зовнішніх джерел фінансування, оскільки відчуває дефіцит власного капіталу для виконання цих функцій. Хоча у звітному періоді вдалося дещо

зменшити дефіцит власних коштів порівняно із запланованим рівнем за рахунок збільшення обсягів реалізації продукції, але все ж підприємство не здатне у найближчі роки суттєво покращити ситуацію, адже дефіцит власного основного капіталу досить значний.

Надалі вивчено динаміку загальних показників ефективності використання оборотного капіталу підприємства за 2020-2022 рр. (табл. 2.8).

Таблиця 2.8. – Динаміка загальних показників ефективності використання оборотного капіталу підприємства за 2020-2022 рр.

Показники	Умовн познач.	Формула розрахунку	Значення показника			Зміна за період			
						2021р. до 2020рр.		2022р. до 2021рр.	
			2020 рік	2021 рік	2022 рік	темп росту, %	Абс. відх.	темп росту, %	Абс. відх.
Рентабельність оборотного капіталу, %	Роб	$P*100/OB$	7,5	7,9	15,1	106,0	0,4	189,8	7,1
Оборотність оборотного капіталу, разів	Тоб	TO/OB	1,9	2,2	2,5	115,5	0,3	114,7	0,3
Ододенний товарообіг, тис грн	Тодн	$TO/365$	152,5	229,2	343,0	150,3	76,7	149,7	113,8
Тривалість обороту оборотного капіталу, днів	Тобкап	$OB/Тодн$	190,8	165,2	144,0	86,6	-25,6	87,2	-21,2
Середня хронологічна вартість оборотного капіталу, що здобувається за рахунок власних джерел фінансування, тис грн	ОБвз	1П - 2А	-782	-7518	-13823	961,3	-6736	183,9	-6305
Частка власного оборотного капіталу, %	Добв	$ОБвз*100/OB$	-2,7	-19,9	-28,0	739,0	-17,2	141,0	-8,1
Середньохроно-логічна величина товарних запасів, тис грн	ТЗ	стр.1100 Ф.№1	20510	24391	32001	118,9	3881	131,2	7611
Частка товарних запасів у власному оборотному капіталі, %	Двзд	$ТЗ*100/OB$	70,5	64,4	64,8	91,4	-6,0	100,6	0,4
Тривалість товарообігу, днів	Тобор	$ТЗ/Тодн$	134	106	93	79,1	-28	87,7	-13

Примітка. Побудовано автором на основі Додатків А, Б.

У 2020-2022рр. підприємство збільшило рентабельність та оборотність капіталу відповідно у 2 рази та на 30%. Також позитивним моментом у роботі підприємства стало прискорення оборотності оборотного капіталу майже у на 2 місяці. Як наслідок тривалість обороту оборотного капіталу зменшилась порівняно із запланованим рівнем на 47 днів (або з 190 до 144 днів), тобто на 30%, але все ж цей термін є надто високим і не забезпечує ефективності переливу коштів у процесі діяльності підприємства. Це в значній мірі пояснює той факт, що підприємство відчуває дефіцит і власного оборотного капіталу, хоча його величина порівняно із планом дещо зменшилася. Частка товарних запасів у оборотному капіталі зменшилась порівняно із базовим періодом на 5,7% і склала 64,8%, а тривалість їх товарообігу зменшилася з 134 до 93 днів або на 24,5%.

Надалі вивчено динаміку загальних показників ефективності використання трудових ресурсів підприємства за 2020-2022 рр. (табл. 2.9).

Таблиця 2.9. – Динаміка загальних показників ефективності використання трудових ресурсів підприємства за 2020-2022 рр.

Показники	Умовне познач.	Формула розрахунку	Значення показника			Зміна за період			
						2021р. до 2020рр.		2022р. до 2021рр.	
			2020 рік	2021 рік	2022 рік	темп росту, %	Абс. відх.	темп росту, %	Абс. відх.
Продуктивність праці (виробіток на 1 працівника), тис грн	ПП	ТО/Ч	830,7	1371,2	2276,1	165,1	540,4	166,0	904,9
Прибуток на одного працівника, тис грн	Пр	П/Ч	32,5	49,2	135,2	151,4	16,7	274,6	85,9
Товарообіг на 1 грн. фонду оплати праці, грн	ТОФ	ТО/ФОП	12,9	17,6	18,7	136,2	4,7	106,4	1,1
Прибуток на 1 грн. фонду оплати праці, грн	Пфоп	П/ФОП	0,51	0,63	1,11	125,0	0,1	175,9	0,5
Темп росту фонду оплати праці за аналізований період, %	Тфоппр		-	110,3	140,7			127,6	30,4

Примітка. Побудовано автором на основі Додатків А, Б.

За рахунок збільшення обсягів реалізації продукції підприємство забезпечило зростання показника продуктивності праці у 2,7 рази або 1445 тис.грн./чол.. В той же час, збільшення порівняно із планом суми чистого прибутку призвело до перевиконання плану щодо показника прибутку на 1 працівника, який збільшився у 4,2 рази або на 102,7 тис.грн./чол.. Збільшення фонду оплати праці, що характеризувалося більшим темпом росту порівняно із тенденцією зростання обсягу реалізації продукції в кінцевому підсумку призвело по недовиконання плану щодо обсягу товарообігу в розрахунку на 1 грн. фонду оплати праці на 45% або 102,7 грн. практично з аналогічних причин, пов'язаних із недовиконанням плану по чистому прибутку не виконано на 10% план щодо показника прибутку на 1 грн. фонду оплати праці, який на початку звітної періоду склав лише 0,51 грн. порівняно із планом – 0,5 грн. В результаті можна зробити висновок про погіршення ситуації щодо використання трудових ресурсів. Підтвердженням цьому стало і зменшення частки інтенсивних факторів у використанні фонду оплати праці та зменшення частки зростання товарообігу за рахунок зростання продуктивності праці.

Далі вивчено динаміку загальних показників ефективності поточних витрат підприємства за 2020-2022 рр. (табл. 2.10).

Таблиця 2.10. – Динаміка загальних показників ефективності поточних витрат підприємства за 2020-2022 рр.

Показники	Умовне познач.	Формула розрахунку	Значення показника			Зміна за період			
						2021р. до 2020рр.		2022р. до 2021рр.	
			2020 рік	2021 рік	2022 рік	темп росту, %	Абс. відх.	темп росту, %	Абс. відх.
Сума витрат на оборот, тис грн	З	стр. 2550 Ф.№2	51152	79790	125163	156,0	28638	1,57	45373
Витратовіддача, грн	ЗВ	ТО/З	1,09	1,05	1,00	96,3	-0,04	0,95	-0,05
Витратоємність, грн	ЗЕ	З/ТО	0,92	0,95	1,00	103,8	0,03	1,05	0,05
Прибуток на 1 грн. витрат, грн	Пн	П/З	0,04	0,04	0,06	88,4	-0,00	1,58	0,02
Темп приросту витрат на оборот у періоді, %	Тпрз		-	55,99	56,87			1,0	0,88

Аналізуючи показники витратовіддачі та витратоємності можна відмітити, що зменшення першого показника (на 9%) та зменшення другого показника (на 3 %) свідчить про зростання витратності діяльності підприємства порівняно із плановим рівнем. Збільшення прибутків призвело до зростання показника прибутку на 1 грн. витрат у 2022 році на 50 % або 0,02 грн. Це відбулося також і за рахунок збільшення темпів приросту затрат на оборот у звітному періоді, що в результаті значно зменшило частку інтенсивних факторів у використанні поточних витрат порівняно із рівнем 2020 року, тобто підтвердило певну ефективність здійснення поточних витрат у звітному періоді.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У представленій кваліфікаційній роботі узагальнено результати обґрунтування підходів до аналізу та оцінки ефективності використання виробничих ресурсів на прикладі ТзОВ «Імперія жирів», що дозволило сформулювати ряд таких висновків:

1. Однією з найголовніших особливостей функціонування сучасних підприємств, є недосконалість в виробничо – ресурсному потенціалі, а саме в темпах його відтворення. На це варто звертати увагу через складну фінансово-економічну ситуацію в більшості підприємств нашої країни. Адже застарілі техніки та технології призводять до порушення у виробничих процесах, а також до неефективного використання наявних ресурсів. Визначено, що саме формування ресурсного потенціалу відбувається через вибудовану структуру та певні організаційні форми ефективного відтворення. Дослідивши поняття виробничих ресурсів, варто відмітити, що основною особливістю є здатність підприємств ефективно використовувати внутрішні резерви підприємств через призму зовнішнього середовища.

2. Як бачимо фактори виробництва постійно взаємодіють між собою, як в кількісному так і якісному складі. Фактори виробництва є обмеженими відносно потреб людей татка обмеженість може бути як абсолютною так і відносною, тобто коли ресурси можуть як збільшуватися так і зменшуватися відповідно до потреб людей.

3. Можна констатувати, що виробничі ресурси є складовими виробничого процесу та притаманні будь якому виду діяльності. В той же час ефективність підприємства прямо пропорційно залежить від ресурсного потенціалу. Адже саме обсяг матеріальних та нематеріальних ресурсів на пряму є залежними від якісних трудових ресурсів тобто від рівня підготовки , кваліфікації тощо. Тому основна увага повинна приділятися саме побудові механізму ефективного використання та розподіл ресурсів.

4. Аналізоване підприємство ТзОВ «Імперія жирів» займається виробництво маргаринів різних видів та забезпечує виробничий процес у прикордонному місті Нововолинськ. Незважаючи на негативні наслідки війни, підприємство забезпечувало збільшення обсягів виробництва продукції, збільшення чистого прибутку і показників рентабельності, але серед негативних моментів можна відмітити високий рівень спрацювання основних фондів, зменшення чисельності працівників та рівень заробітної плати, який залишається порівняно меншим, ніж середній по регіону та харчовій промисловості.

5. Аналіз показників використання окремих виробничих ресурсів показав, що підприємству вдавалося у звітному періоді забезпечувати збільшення продуктивності праці, але це відбувалося переважно за рахунок зменшення чисельності працівників. Підвищення ефективності використання основних фондів відбувалося переважно за рахунок збільшення обсягів виробництва продукції, а не шляхом технічного оновлення виробничих потужностей. Серед негативних моментів можна відмітити зростання матеріаломісткості продукції підприємства, що відбувалося за рахунок збільшення виробництва продукції, що не призвело до збільшення витрат на оплату праці та інші стимулюючі послуги.

6. Загальна оцінка ефективності використання виробничих ресурсів на підприємстві показала, що переважно за аналізований період відбувалися позитивні зміни, але важливо зосередити увагу на підвищенні ефективності використання основних фондів та їх оновлення, прискорення терміну обороту оборотних засобів, збільшення чисельності працівників та підвищення їх заробітної плати, стабілізація фінансового стану підприємства та раціональне використання його фінансових ресурсів.

Нестабільний розвиток економіки в період пандемії та повномасштабної війни в Україні позначився на ефективності використання виробничих ресурсів на ТзОВ «Імперія жирів», що передбачає внесення змін до стратегії управління виробничими ресурсами даного підприємства, яка ґрунтується на

взаємопов'язаних між собою економічних, організаційних, природоохоронних та адміністративних заходах.

Виникає необхідність розробки і реалізації програми покращення використання виробничих ресурсів, а для її виконання необхідно створити відповідний організаційно-управлінський механізм. Відповідно до теперішніх умов буде прийнятною дворівнева організаційна структура управління процесом використання виробничих ресурсів на ТзОВ «Імперія жирів». У зв'язку з цим доцільним є створення низових органів управління на рівні виробничих і невиробничих підрозділів, що вважається найважливішим завданням для підприємства.

Таким чином, залежно від конкретних умов, можливі різні варіанти щодо організації процесу управління виробничими ресурсами. В перспективі найбільш прийнятною і доцільною організаційною формою забезпечення ефективності використання виробничих ресурсів на ТзОВ «Імперія жирів» стане впровадження технології бюджетування.

В даному дослідженні основна мета стратегічних напрямів розвитку ТзОВ «Імперія жирів» зумовлена пошуком шляхів підвищення ефективності використання виробничих ресурсів.

Загалом відомо, що стратегія як науково обґрунтоване передбачення розвитку об'єкта і суб'єкта дослідження вимагає розробки конкретних форм і методів реалізації ряду основних цілей і завдань. Це буде означати, що необхідно розробити (на основі висновків, зроблених у процесі аналізу) програму формування та підвищення ефективності використання виробничих ресурсів підприємства, реалізація якої дозволить забезпечити ефективне його функціонування як на найближчу (1 рік) так і на віддалену перспективу (2-5 років).

Значний вплив на діяльність ТзОВ «Імперія жирів» має зовнішнє або макросередовище, на рівні якого розробляються правила гри для всіх суб'єктів господарювання. Відповідно основним ресурсом, яким користується підприємство, є трудові ресурси, але його потенціал не безмежні, до того ж

підприємство наближене до кордону з Республікою Польща, що може мати як позитивні (додатковий європейський ринок збуту), так і негативні наслідки (відтік робочої сили).

З огляду на це, можна накреслити основні засади функціональних стратегій ТзОВ «Імперія жирів» в розрізі основних сфер його діяльності і, зокрема, це стосується виробничої стратегії, маркетингової стратегії, а також кадрової стратегії, фінансової стратегії.

Виробнича стратегія передбачає, в першу чергу, вдосконалення і підтримання технічного рівня виробництва і поступове оновлення виробничого обладнання та реконструкцію виробничих цехів тощо. Важлива роль при цьому процесі відводиться співпраці з постачальниками обладнання і лізинговими фірмами, через які безпосередньо й буде втілюватись в реальне життя політика технічного переозброєння переробних виробництв шляхом заміни морально і фізично застарілого харчового обладнання на нове, більш продуктивне.

Крім цього, розроблена виробнича стратегія передбачає реалізацію окремих організаційно-технічних заходів для кожного адміністративного і виробничого підрозділу підприємства, реалізація яких дозволить за рахунок внутрішніх джерел і резервів дуже швидко досягти більш повного завантаження виробничих потужностей цих підрозділів ТзОВ «Імперія жирів» конкурентноспроможною продукцією. Це загалом створило б сприятливий простір для одержання кращих результатів роботи і забезпечило б відкриття нових виробництв у перспективі.

Маркетингова стратегія. Також не менш важливе значення для нашого підприємства має забезпечення швидкої реалізації виробленої продукції і дослідження перспективних потреб споживачів з метою орієнтації даного харчового виробництва на задоволення цих потреб. За стислий період головні зусилля доцільно зосередити на створенні надійної системи постачання матеріалів і сировини, а також формування ефективної системи збуту готової продукції. Для цього з наявної номенклатури маргаринової продукції підприємства повинні бути вибрані перспективні вироби, які реально можуть

бути реалізовані в короткі строки, а також має бути розроблено перелік нових виробів, налагодження виробництва яких загалом не вимагатиме великих додаткових затрат (наприклад, переробка промислових маргаринів) і які матимуть надійний і стабільний збут та забезпечать приріст прибутку ТзОВ «Імперія жирів». Створення в майбутньому центрального спеціалізованого логістичного центру у м. Нововолинську дозволить прискорити не лише процес реалізації виготовленої продукції, але й загалом покращити матеріально-технічне забезпечення переробних підрозділів, а також сприятиме встановленню нових і стійких зв'язків як з покупцями так, і з постачальниками сировини і матеріалів.

Кадрова стратегія, насамперед, буде передбачати збереження основи трудового колективу на ТзОВ «Імперія жирів». Це питання доцільно вирішувати за рахунок здійснення більш гнучкої корпоративної політики оплати праці, пріоритетним напрямком якої може стати забезпечення стабільного зростання рівня заробітної плати та впровадження дієвої системи матеріального і нематеріального стимулювання задля досягнення особливих результатів трудової діяльності. Важливим напрямком цієї стратегії є також створення нових робочих місць за рахунок відкриття сучасних і перспективних виробництв на базі переробки маргаринів, а також розширення діючого асортименту послуг на замовлення. При цьому значна перевага при прийнятті на роботу має надаватися раніше скороченим і кваліфікованим працівникам даного підприємства.

Фінансова стратегія діяльності ТзОВ «Імперія жирів» буде спрямована на забезпечення прибутковості переробних виробництв та покращення їх фінансового стану. Оскільки аналіз загалом виявив обмеженість можливостей більшості підрозділів ТзОВ «Імперія жирів» самостійно фінансувати власні інноваційні проекти, то реалізація фінансової стратегії загалом буде підпорядкована залученню довготермінових позикових коштів згідно з розробленими географічно віддаленими підрозділами внутрішніх бізнес-планами інноваційних проектів.

Поряд з визначенням сукупності загальних стратегічних цілей і генеральної стратегії ТзОВ «Імперія жирів» необхідно визначити також основні елементи стратегії окремих виробничих підрозділів. Тобто в цілому кожне самостійне виробництво вправі також визначати свою стратегію самостійно з огляду на необхідність забезпечення виконання загальних параметрів розвитку, а також визначених керівним центром, який буде надалі займатися координацією загальних і функціональних стратегій діяльності окремих переробних виробництв з метою забезпечення синергічного ефекту для ТзОВ «Імперія жирів» в цілому.

Взагалі основні фактори, шляхи і резерви підвищення ефективності роботи ТзОВ «Імперія жирів» і його організаційно-виробничих підрозділів можуть бути дуже різноманітні. А у господарській практиці з них можна виділити найбільш вагомі, на виявлення, реалізацію, оцінку і планування використання яких треба зосереджувати можливо найбільшу увагу. Насамперед, основне завдання забезпечення ефективного використання виробничих ресурсів – це максимальна економія в усьому, раціональне використання трудових, фінансових, матеріально-сировинних, енергетичних та інших видів виробничих ресурсів.

В цьому контексті визначальні напрямки пошуку, виявлення і використання резервів підвищення ефективності використання виробничих ресурсів на ТзОВ «Імперія жирів» можуть бути представлені у вигляді ряду блоків:

- підвищення ефективності використання трудових ресурсів, а також прискорення темпів зростання продуктивності праці на основі цифровізації й автоматизації виробничих процесів, а особливо механізації важкої праці на підготовчих і допоміжних, а також підсобних роботах; також впровадження прогресивних технологічних процесів; удосконалення процесів організації і поліпшення стану нормування праці; скорочення рівнів плинності кадрів; підвищення відповідальності і виконавської дисципліни персоналу; раціональне використання робочого часу і зменшення його втрат; усунення простоїв і

непродуктивних витрат часу і праці; впровадження зарубіжного досвіду раціоналізації норм праці; активізація роботи з підготовки і підвищення кваліфікації усіх кадрів підприємства.

- поліпшення використання основних фондів ТзОВ «Імперія жирів», що передбачає збільшення фондівіддачі на основі вдосконалення відтворювальної структури капітальних вкладень підприємства, відновлення наявного парку машин і обладнання за рахунок впровадження більш продуктивної техніки; і технологій, забезпечення приросту виробничих потужностей підприємства, насамперед, за рахунок забезпечення технічного переозброєння і реконструкції діючих виробництв; забезпечення зростання коефіцієнта змінності обладнання; збільшення тривалості роботи виробничого устаткування протягом року за рахунок усунення внутрішніх змінних втрат робочого часу на їх утримання в справному стані, а також в ремонті і в чеканні його ремонту, підвищення їхньої змінної продуктивності, зокрема за рахунок ліквідації внутрізмінних втрат робочого часу; постійне поліпшення якості ремонтів устаткування та організації технічного обслуговування; також підвищення рівня технічної оснастки РММ та загалом інших допоміжних служб; поліпшення системи матеріально-технічного постачання, особливо запчастин, удосконалювання оплати праці ремонтних робітників.

- раціональне, комплексне використання всіх сировинних, матеріальних ресурсів, зокрема основної сировини – маргаринів, усунення втрат сировини які виникають з вини виконавців у процесі виробництва, впровадження безвідходних і маловідходних виробничих технологій, ресурсозберігаючої техніки на основі використання сучасних виробництв, вихідною сировиною для яких послужили б натуральні складники; здійснення організаційно-технічних заходів для зниження норм витрат сировини і матеріалів, а також удосконалення їх обліку й нормування; економія паливно-енергетичних ресурсів зокрема за рахунок впорядкування обліку і посилення контролю за їх використанням; а також впровадження заохочувальних систем оплати праці за

забезпечення раціонального використання і економію усіх видів сировинних та матеріальних ресурсів.

- забезпечення поліпшення використання оборотних коштів ТзОВ «Імперія жирів», зокрема прискорення їх оборотності на основі встановлення також економічно обґрунтованих розмірів (нормативів) запасів сировини і матеріалів на складах даного підприємства, створення запасів товарно-матеріальних цінностей в межах встановлених нормативів, забезпечення оптимальних обсягів незавершеного виробництва, а також збільшення коефіцієнта змінності, забезпечення своєчасної реалізації готової продукції, доставки її споживачу і т.д., за рахунок мобілізації організаційних, економічних і соціальних факторів, також наведення порядку, підвищення відповідальності і зміцнення дисципліни.

Загалом усе вказане вище означає, що необхідно розробити (виходячи з висновків, зроблених в результаті проведення аналізу і оцінки) потужну програму, генеральний курс, реалізація якої загалом забезпечила б досягнення поставлених стратегічних цілей ТзОВ «Імперія жирів» як в короткостроковій, та довгостроковій перспективі для зміцнення фінансової стійкості.

Отже, враховуючи викладені нами міркування, вважаємо, що кращим варіантом корпоративної стратегії, виходячи з можливостей забезпечити реалізацію поставлених цілей було б прийняття на озброєння ТзОВ «Імперія жирів» такої базової стратегії як стратегія стабілізації. Її ще можна визначити як наступально-оборонну стратегію. Вона застосовується у випадках, коли підприємство працює в умовах відчутної нестабільності обсягів продажу і прибутку, не є лідером і загалом не ставить конкретної мети захопити лідерство на ринку, але все ж хоче не лише зберегти свої ринкові позиції, а й використати будь-яку можливість щоб розширити сферу впливу.

Тобто така стратегія поєднує в собі, в залежності від поставлених цілей, які ставить перед собою певна організація, елементи наступальної і оборонної стратегії.

Зокрема серед елементів наступальної стратегії в нашому випадку ТзОВ «Імперія жирів» можна застосувати стратегію нападу на слабкі сторони конкурентів, тобто:

- загалом потрібно розвивати свою діяльність в тих точках де конкуренти мають незначну ринкову долю;
- важливо проводити роботу з сегментами ринку, які конкурент погано обслуговує;
- доцільно концентрувати увагу на виробництві тих товарів і послуг, аналогів щодо яких не має у конкурентів, або вони також мають низьку якість;
- забезпечення створення товарів і послуг, які можуть заповнити прогалини в продуктивній лінії конкурентів, тобто це закріплення на новому сегменті ринку.

Серед елементів оборонної стратегії ТзОВ «Імперія жирів» можна використати такі шляхи захисту:

- потрібно постійно поновлювати асортимент продукції, враховувати потреби споживачів з метою постійного розширення продуктивної лінії і ліквідації вакантних ніш;
- постійно підтримувати низькі ціни на товари, послуги, які можуть максимально відповідати товарам конкурентів;
- максимально використовувати наявні резерви зниження витрат на виробництво і реалізацію продукції, а не чекати, коли конкуренти зможуть зробити нас це.

Враховуючи перераховані нами характеристики наступальної та оборонної стратегії, окреслимо загальні засади стратегії підвищення ефективності використання виробничих ресурсів на ТзОВ «Імперія жирів».

Очевидно, що у короткостроковому періоді застосування елементів наступальної стратегії є не дуже доцільним, так як наше підприємство перебуває в нестабільному стані і не має необхідних засобів для її успішної реалізації. Основну увагу на цьому етапі слід звернути на пошук внутрішніх

резервів зростання виробництва, використання яких дало б можливість на підприємстві стабілізувати своє ринкове становище.

Результати внутрішнього аналізу ТзОВ «Імперія жирів» показали, що одним з найголовніших резервів для нього є підвищення ефективності використання наявних у користуванні підприємства виробничих ресурсів. А це стосується покращення організації й контролю над процесами збереження і примноження наявних конкурентних переваг, а також використання наявного ресурсного потенціалу. Реалізація цих положень дозволить знизити непродуктивні витрати сировини, а також загалом матеріальні витрати в собівартості продукції. Що загалом стосується маркетингової діяльності, то основним завданням на короткострокову перспективу для ТзОВ «Імперія жирів» є збереження існуючих ринків збуту.

Після того, як будуть відчуватися загалом позитивні зрушення в зростанні виробництва, внаслідок повного використання наявних ресурсів, і будуть також отримані перші прибутки, підприємство також зможе вливати кошти на введення нових виробничих потужностей і нових технологій.

Це дасть змогу йому поступово реалізувати конкурентні переваги по відношенню до основних конкурентів, тобто перейти до впровадження й наступальної стратегії, що буде загалом проявлятися у налагодженні виробництва тієї нової продукції, яку конкуренти не виробляють, але яка загалом користується попитом (це стосується промислових маргаринів) і на закордонному ринку. Паралельно також доцільно збільшувати витрати на проведення комплексу заходів по стимулюванню збуту своєї продукції, для здобуття іміджу підприємства, яке виробляє виключно якісну продукцію за низькою ціною.

Також необхідно максимально використати своє вигідне географічне становище і наближеність до ринку ЄС. Результатом впровадження цих заходів має стати стабілізація як внутрішнього стану ТзОВ «Імперія жирів», так і його положення на національному і закордонному ринках збуту. В більш довгостроковій перспективі загалом планується відкриття нових виробництв,

які б забезпечили більш раціональне і повне використання відходів основного виробництва, що при ефективній організації виробництва може давати додаткові суміжні доходи.

Загалом для реалізації короткострокових цілей необхідно здійснити такі заходи:

- у сфері виробництва:

1) запровадження на ТзОВ «Імперія жирів» у 2024-2027 роках політики максимальної економії і контролю за раціональністю використання усіх наявних ресурсів у виробництві (розробити й затвердити нормативи витрат ресурсів на кожний вид нової продукції, роботи чи послуги; виявити можливості для найбільш повного (або безвідходного) використання основної сировини; запровадити жорсткий контроль яка за проведенням технологічних процесів, так і для недопущення втрат; тимчасова консервація і закриття нерентабельних виробництв; випуск продукції, яку можна швидко реалізувати);

- у сфері маркетингу:

1) продовження взаємовигідного співробітництва з відомими постачальниками і покупцями в межах ближчих областей України, а також пошук нових варіантів взаємовигідного співробітництва з іншими суб'єктами;

2) участь в різних обласних та загальнодержавних професійних виставках і ярмарках;

3) розміщення реклами в обласних та районних газетах;

4) надання обґрунтованих пропозицій потенційним клієнтам з приводу можливої співпраці;

5) забезпечення виходу на солідні збутові міжнародні організації.

В цілому стратегічні планові програми розробляються таким чином, щоб не тільки залишатися цілісними на протязі тривалого періоду часу, але й бути також достатньо гнучкими, щоб при необхідності можна було провести і забезпечити їх модифікацію чи переорієнтацію. Загальний стратегічний план ТзОВ «Імперія жирів» розглядається як програма, що спрямовує діяльність підприємства протягом досить довготривалого періоду часу, зокрема з

врахуванням того, що постійно буде змінювана ділова і соціальна обстановка, що робить необхідними постійні коректування умовою реалізації даної стратегії.

В нашому випадку щодо ефективності стратегії судити однозначно поки що дуже рано, адже ще не буде відразу отримано перших результатів її впровадження, але будемо сподіватися, що дотримуючись її положень ТзОВ «Імперія жирів» зможе вижити в умовах війни, економічного спаду та інфляції і також забезпечити стабільність свого положення на ринку збуту. Звичайно, не виключаємо, що в ході її реалізації для ТзОВ «Імперія жирів» буде відчутною дія різних зовнішніх і внутрішніх факторів, що можуть змусити вже в ході реалізації цієї стратегії коректувати окремі її положення. Але це стосується переважно лише коректування термінів протягом яких будуть надалі реалізовуватись оборонна і наступальна стратегія і їх чергування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боденчук Л. Б., Чебану М. П. Трудові ресурси як фактор виробництва *Modern economics*. 2022. № 36. - С. 19-24.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144
3. Гринчук Ю. С. Структура виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств та управління її удосконаленням. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки*. 2015. Вип. 15(1). С. 48-51.
4. Гринчук Ю. С. Формування організаційно-економічного механізму відтворення виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств. *Економічний аналіз*. 2015. Т. 21, № 2. С. 245-250.
5. Дашивець Г. І., Паніна В. В., Бондар А. М. Вплив рівня виробничих ресурсів на якість ремонту машин. *Науковий вісник Таврійського державного агротехнологічного університету*. 2021. Вип. 11, Т. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvt dau_2021_11_1_22
6. Захарченко В. І., Дараков О. А. Методи та принципи у плануванні ресурсного забезпечення виробничого підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 7(1). С. 31-34.
7. Качан Т. В., Мисюра О. М. Ресурсне забезпечення виробництва та оцінка його ефективності. *Економічний вісник університету*. 2022. Вип. 55. С. 40-47.
8. Коваленко О. В., Лисенко Г. П. Потенціал матеріально-сировинних ресурсів у виробничих ланцюгах основних галузей харчової промисловості. *Продовольчі ресурси*. 2018. № 11. С. 62-79.
9. Кравцов О. О. Економічний зміст інформаційних ресурсів на сучасному етапі розвитку суспільного виробництва. *Торгівля і ринок України*. 2019. № 2. С. 34-44.
10. Литвин О. М., Артюх М. В. Узагальнена виробнича функція, що явно залежить від об'ємних показників ресурсів та капіталоозброєності. *Вісник*

Національного технічного університету "ХПІ". Серія : Математичне моделювання в техніці та технологіях. 2017. № 6. С. 51-56.

11. Маринич В. А. Управління виробничими ресурсами в аграрному секторі України. *Вісник [Київського інституту бізнесу та технологій]. 2018. № 2. С.128.*

12. Мармуль Л. О., Кучеренко С. Ю., Леваєва. Л. Ю. Протиріччя відтворення ресурсного потенціалу підприємств агропромислового виробництва та умови його подолання. *Економічний вісник університету. 2020. Вип. 47. С. 23-28.*

13. Мезенцева Н. М., Павликівська С. Г., Янчиленко Я. О. Витрати виробництва в умовах обмеженості ресурсів. *Проблеми системного підходу в економіці. 2019. Вип. 3(2). С. 208-215.*

14. Михайленко Г. А. Характеристика ресурсної складової виробничого потенціалу галузей харчової промисловості. *Продовольчі ресурси. 2015. № 5. С. 166-172.*

15. Назарук О. М. Зміст категорії «виробничі ресурси підприємства» в економічних дослідженнях. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 6(2). С. 116-118.*

16. Нужна С. А., Самарець Н. М. Оптимізація використання виробничих ресурсів підприємствами аграрного сектору. *Економічний аналіз. 2018. Т. 28, № 4. С. 225-234.*

17. Оліферук С. Л. Техніко-економічний інструментарій підвищення ефективності використання виробничих ресурсів у процесі будівництва. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. 2019. Вип. 42. С. 77–84.*

18. Пахуча Е. В. Шовкун Л. В., Новіков А. О., Захаров І. К. Трудові ресурси як результативна складова формування та використання виробничого потенціалу підприємства. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. 2021. № 2(1). С. 185-196.*

19. Пілявський В. І. Ресурси та фактори виробництва: їх поєднання і обмеженість на підприємствах. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 4(2). С. 195-200.

20. Пілявський В.І. Управління ефективним використанням потенціалу виробничих ресурсів в аграрної сфері економіки. *Бізнес-навігатор*. 2016. № 2. С. 106-112.

21. Постол А. А. Фактори формування і використання виробничо-ресурсного потенціалу аграрних підприємств. *Ефективна економіка*. 2018. № 5.

22. Проскурович О. В., Алексійчук А. С. Моделювання впливу ресурсного потенціалу на результати виробничої діяльності швейного підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 4(1). С. 153-159.

23. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навчальний посібник. К.: Знання, 2004. 654 с.

24. Собко Б. Ю., Ложніков О. В., Гойчук М. В. Ресурсозабезпечення України критичною сировиною у розрізі світових тенденцій розвитку галузі виробництва електромобілів. *Збірник наукових праць Національного гірничого університету*. 2022. № 70. С. 7-21.

25. ТОВ «Імперія жирів»: офіційний веб-сайт. URL: <http://maselko.com.ua>

26. Трусова Н. В., Гривківська О. В., Мельник Л. В., Мельник Л. М. Ефективність використання ресурсного потенціалу малих форм аграрного виробництва у забезпеченні їх сталого розвитку. *Економіка і управління*. 2021. № 3. С. 51-58.

27. Черчик Л. М., Коленда Н. В., Бортнік С. М., Турчик І. В., Шубала І. В., Шубалий О. М., Федосова В.І. *Економіка праці й соціально-трудова відносини: практичний курс : підручник / за заг. ред. Л.М. Черчик. Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2015. 332 с.*

ДОДАТКИ

Додаток А
Фора № 1 „Баланс”
ТзОВ «Імперія жирів»

Додаток Б
Фора № 2 „Звіт про фінансові результати”
ТзОВ «Імперія жирів»

Додаток В
Примітки до річної фінансової звітності
ТзОВ «Імперія жирів»